

ВСТУП

В умовах кризи проблемі забезпечення платоспроможності підприємства приділяється особлива увага, адже вона є однією з найважливіших характеристик фінансового стану. Висока платоспроможність є важливою ознакою будь-якого стабільно функціонуючого суб'єкта господарювання, тому дослідження платоспроможності підприємства й формування пріоритетів її забезпечення є актуальним завданням з точки зору оцінювання перспективи розвитку бізнесу у короткостроковому періоді.

Теоретико-методичні основи забезпечення платоспроможності підприємства закладено у працях українських і зарубіжних науковців, серед яких варто виділити І. Бланка, Є. Бріггема, Дж. Ваховича, М. Ерхардта, М. Білика, Л. Лахтіонову, В. Подольську, С. Онищенко, Г. Савицьку, Є. Мниха, О. Іваннікову, В. Забродського та інших. Проте проблема забезпечення платоспроможності підприємства в умовах війни є недостатньо дослідженою, що спонукає до пошуку та удосконалення напрямів її забезпечення для недопущення банкрутства суб'єкта господарювання в кризовий період.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо забезпечення платоспроможності підприємства у кризових умовах.

Для досягнення мети роботи поставлено наступні завдання:

- визначити економічну сутність та види платоспроможності підприємства;
- охарактеризувати чинники платоспроможності та її взаємозв'язок з іншими показниками діяльності підприємства;
- розкрити особливості забезпечення платоспроможності підприємства в умовах кризи;

- узагальнити методичні підходи та показники оцінювання платоспроможності підприємства;
- дослідити динаміку й структуру майна підприємства та джерел його формування на матеріалах ПOKBПТГ «Полтаватеплоенерго»;
- проаналізувати показники ліквідності й платоспроможності підприємства та їх вплив на фінансову стійкість й ефективність фінансово-економічної діяльності ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»;
- здійснити прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах невизначеності;
- визначити напрями та обґрунтовано заходи з фінансового оздоровлення підприємства в умовах кризи.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення платоспроможності підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо підвищення платоспроможності підприємства в умовах кризи.

У процесі дослідження були використані методи аналізу і синтезу, порівняння, систематизації й теоретичного узагальнення, методи горизонтального, вертикального, коефіцієнтного й трендового аналізу. Інформаційною базою для написання роботи є фахові періодичні видання, монографії, аналітичні звіти, статистична та фінансова звітність ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», на матеріалах якого проводилося дослідження ліквідності і платоспроможності підприємства.

Випускна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та види платоспроможності підприємства

В умовах економічної кризи дослідження проблематики забезпечення платоспроможності є важливим та необхідним для роботи будь-якого підприємства, адже від цього залежить стійкість суб'єкта підприємництва до негативного впливу зовнішніх чинників.

З урахуванням всіх глобальних проблем та в умовах економічної й фінансової кризи, зумовленої війною в Україні, особливо актуальною для підприємств є своєчасна оплата, як за відвантажену продукцію, так і за матеріальні цінності, фінансові ресурси, отримані від зовнішніх контрагентів. Також, потребує значної уваги у системі розрахунків своєчасна виплата заробітної плати персоналу й сплата податків, зборів та інших платежів. Саме платоспроможність як економічна категорія визначає здатність підприємства виконувати свої зобов'язання у повному обсязі у відзначений термін.

Узагальнюючи підходи до трактування економічної сутності платоспроможності підприємства (рис. 1.1), притримуємося позиції, що платоспроможність – це здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання у визначені терміни, швидко адаптуватися до несприятливих умов та зберігати свою життєздатність в умовах таких глобальних викликів і структурних шоків, як війна.

Більшість учених мають однакове розуміння платоспроможності з позиції достатнього обсягу грошових ресурсів. Ознакою платоспроможності є перевищення суми поточних ресурсів над сумою поточних зобов'язань. Тобто якщо на підприємстві не буде достатньо поточних ресурсів, зберігатимуться залишки засобів і запаси ліквідних ресурсів на тривалий термін, то це призведе до зменшення прибутковості діяльності. Посилення іммобілізації обігових за-

собів, поява неліквідів, зростання заборгованості дебіторів свідчать про погіршення платоспроможності на підприємстві.

Можна узагальнити, що у науковій літературі сформувалися три підходи до визначення економічної сутності платоспроможності:

1) платоспроможність представлена наявністю власних обігових коштів та здатністю покривати збитки;

2) платоспроможність як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання;

3) платоспроможність визначається як важливий показник фінансової стійкості.

Зважаючи на сучасні проблеми та кризовий стан економіки України, підприємства все частіше не мають можливості стабільно функціонувати, розвиватися та вчасно і якісно виконувати свої фінансові та економічні зобов'язання, що зазвичай призводить до банкрутства та ліквідації. Підприємство можна вважати банкрутом, якщо воно втратило мінімальний рівень платоспроможності, що робить його подальше функціонування неможливим. Першочерговими цілями для стабільного функціонування підприємства стає професійне вивчення, аналіз фінансового стану, оцінювання платоспроможності та реалізація заходів, що її забезпечують.

Платоспроможність означає, що компанія має достатньо грошових ресурсів для погашення боргів, які необхідно негайно сплатити. Основні ознаки платоспроможності підприємства наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Ознаки платоспроможності підприємства

В умовах кризи питанню платоспроможності приділяється особлива увага, адже це є однією з найважливіших характеристик фінансового стану. Висока платоспроможність є важливою ознакою будь-якого стабільно функціонуючого суб'єкта господарювання. В ефективній оцінці стану платоспроможності будуть зацікавлені, як керівники даного підприємства, так і його можливі партнери.

Таким чином, високий рівень платоспроможності є необхідною складовою характеристик будь-якого стабільного суб'єкта господарювання. Ось чому як менеджери компанії, так і її потенційні партнери будуть зацікавлені в аналізі та оцінці її платоспроможності. Платоспроможність дозволяє визначити ефективність управління фінансами всередині компанії, а також дають можливість визначити, як і в який період компанія зможе виконувати грошові зобов'язання перед іншими учасниками ринку [24].

Наявність малого залишку коштів на поточних рахунках не буде означати неплатоспроможності підприємства, адже грошові кошти на них можуть надійти протягом декількох наступних днів. А навіть навпаки, з точки зору платоспроможності, фінансовий стан підприємства характеризується кардинальними змінами і залежить від наявності фінансових ресурсів, виконання плану продажів для своєчасного отримання платежів від контрагентів тощо.

Будь-яка компанія повинна надавати своєчасну та правдиву інформацію про власні кошти, необхідні для розрахунку заробітної плати, за позиками із кредитними установами, за платежами у бюджет з фінансовими органами, за послуги, товари та виробничі запаси. Така інформація надає можливість прогнозування фінансових результатів у майбутньому.

Висока платоспроможність є важливою ознакою будь-якого стабільно функціонуючого суб'єкта господарювання. Утім, в умовах війни для більшості підприємств в Україні є характерною низька платоспроможність, головними причинами якої є втрата ефективних каналів збуту, інфляційні процеси, низька

забезпеченість підприємства власними оборотними активами, неефективне використання трудових чи матеріальних ресурсів тощо. Суб'єкти господарювання, які не змогли адаптуватися до несприятливих умов невизначеності та стабілізувати ситуацію з ранніми ознаками погіршення платоспроможності, зупиняють свою діяльність, визнаються банкрутами й розпочинають процедуру ліквідації. Тому моніторинг ліквідності й платоспроможності підприємства – це вимога умов сьогодення.

Про достатній рівень платоспроможності підприємства свідчить наявність готівки на його банківських рахунках і короткострокових інвестицій, а також відсутність простроченої заборгованості та затримки платежів. Але наявність малого залишку коштів на поточних рахунках не буде означати неплатоспроможності підприємства, адже грошові кошти на них можуть надійти протягом декількох наступних днів. А навіть навпаки, з точки зору платоспроможності, фінансовий стан підприємства характеризується кардинальними змінами і залежить від наявності фінансових ресурсів, виконання плану продажів для своєчасного отримання платежів від контрагентів тощо.

Розрізняють декілька видів платоспроможності в залежності від класифікаційних ознак, обраних для її характеристики (рис. 1.3).

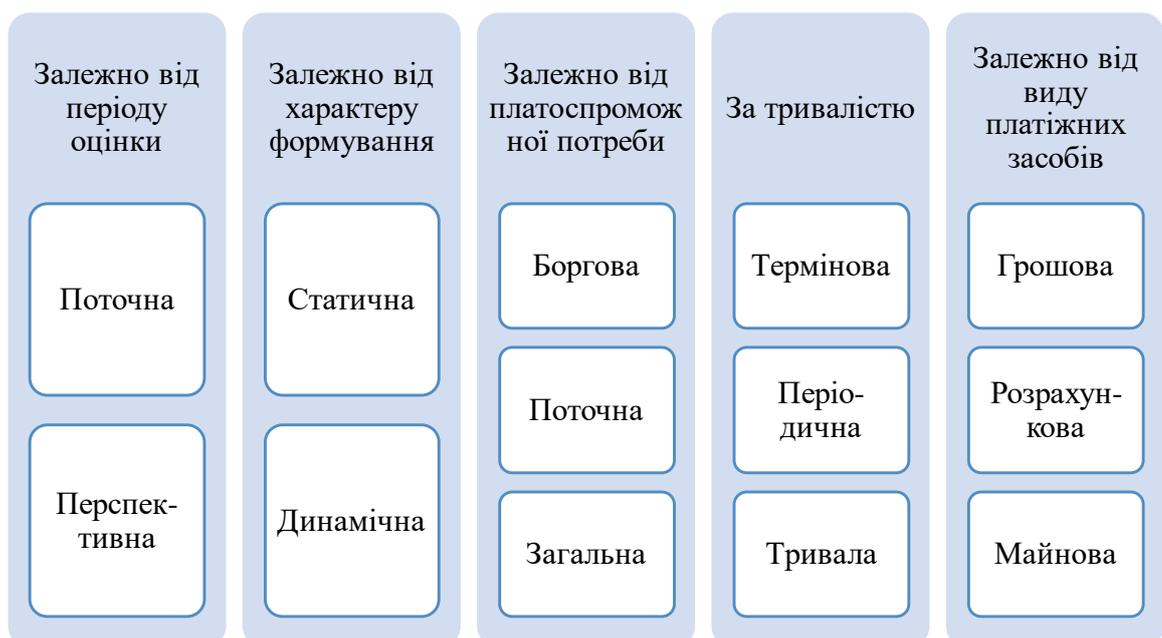

Рис. 1.3. Класифікація платоспроможності підприємства за різними ознаками

Одним із найважливіших з точки зору раннього виявлення ознак кризового стану є поділ платоспроможності на поточну та перспективну. Поточна платоспроможність визначає наявність грошових коштів та їх еквівалентів для розрахунків за поточними рахунками, що підлягають сплаті на певну дату або протягом періоду оцінки. Перспективна платоспроможність характеризує здатність компанії виконувати свої платіжні зобов'язання у майбутньому [17].

Відповідно до інформаційної бази та характеру дослідження платоспроможність може бути статична (у певному часовому проміжку) та динамічна (зміна протягом кількох періодів). Саме статична платоспроможність показує здатність підприємства до виконання планових платежів та термінових зобов'язань протягом періоду на основі порівняння розміру грошового потоку підприємства (вхідного та вихідного).

Залежно від виду платіжних засобів підприємства платоспроможність може бути грошова (формується тільки за рахунок присутніх грошових коштів), розрахункова (формується за рахунок присутніх грошових коштів, коштів у розрахунках та дебіторської заборгованості) і майнова або потенційна (формується за рахунок всіх видів оборотних активів підприємства у разі їх умовного продажу).

За характером визначення потрібного обсягу витрат грошових коштів (платоспроможних потреб) платоспроможність може бути фактична, що відображає можливості підприємства продовжувати фінансувати поточну діяльність, та загальна, яка характеризує ступінь покриття зовнішніх термінових зобов'язань та планових витрат.

Отже, платоспроможність підприємства – це можливість повністю розрахуватися за своїми зобов'язаннями з використанням грошових ресурсів та інших активів, протягом визначеного часу, а також спроможність здійснювати безперебійну фінансово-господарську діяльність.

1.2. Чинники платоспроможності та її взаємозв'язок з іншими показниками діяльності підприємства

На жаль, для більшості підприємств в кризових умовах сьогодення характерною є низька платоспроможність, головними причинами якої є втрата ефективних каналів збуту, неправильне визначення плану виробництва, неефективне використання трудових чи матеріальних ресурсів, інфляційні процеси, низька забезпеченість підприємства власними оборотними активами.

Компанії, які не змогли нормально функціонувати та стабілізувати ситуацію з ранніми ознаками погіршення платоспроможності, зупиняють свою діяльність та впроваджують процедуру ліквідації. Щоб уникати таких ситуацій, спочатку потрібно прослідкувати платоспроможність компанії, щоб визначити чи характеризується вона, як платоспроможна. З цією метою варто узагальнити чинники, що впливають на платоспроможність підприємства.

За результатами аналізу систематизовано основні чинники, які впливають на скорочення або зростання платоспроможності на підприємстві, й вони представлені у таблиці 1.1 [9].

Таблиця 1.1

Опис чинників, що впливають на платоспроможність підприємства

Фактори, які впливають на зростання платоспроможності	Фактори, які впливають на скорочення платоспроможності
1. Отримання довготривалих кредитів	1. Оплата поточного кредиту
2. Прибуток	2. Оплата грошовими коштами
3. Вкладення у власний капітал	3. Збиток
4. Реалізація необігових ресурсів	4. Вкладення в необігові активи
5. Зменшення дебіторської заборгованості	5. Податок на прибуток на дооцінку ресурсів
6. Зменшення запасів	6. Зростання дебіторської заборгованості
7. Виплата кредиту	7. Сплата тривалих кредитів

8. Суми амортизації	8. Використання резервного капіталу
---------------------	-------------------------------------

*Складено автором

Варто відмітити тісний взаємозв'язок та взаємообумовленість ліквідності та платоспроможності. Ліквідність – це здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші з метою погашення поточних зобов'язань у міру їх виникнення.

За визначенням Лахтіонової Л. ліквідність суб'єкта господарювання – це здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти для погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів [12].

Схожій позиції притримується Бутинець Ф., розглядаючи під ліквідністю підприємства його здатність перетворити свої активи на грошові кошти для покриття боргових зобов'язань [6].

Аніловська Г., Висоцька І. вважають, що ліквідність підприємства – це його здатність покривати зобов'язання активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає строку погашення зобов'язань [7].

Найбільш розгорнуте визначення ліквідності підприємства надають Білик М. та Павловська О. як мобільності підприємства його спроможності за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно вишукувати резерви платіжних коштів, необхідні для погашення боргів, і постійно, у будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і строками перетворення активів у грошові кошти та обсягами і строками погашення зобов'язань [9].

Таким чином, ліквідність є чи не найважливішою характеристикою діяльності підприємства, яка прямо впливає на його платоспроможність. Здатність активів підприємства у короткі строки перетворитися у гроші для забезпечення безперервного фінансування виробничих процесів визначає його можливість виконувати свої зобов'язання у повному обсязі у відзначений термін. Це ключова передумова недопущення банкрутства підприємства в умовах економічної й фінансової кризи, зумовленої вій-

ною, та його подальшого функціонування за несприятливого бізнес-середовища.

З огляду на це, першочерговими цілями для стабільного функціонування підприємства стає комплексне вивчення його фінансового стану з акцентом на оцінюванні ліквідності та реалізація заходів, що її забезпечують.

Забезпечення платоспроможності підприємства залежить від координації розміщення грошових коштів та їх ефективного використання. Тому оптимізація грошових потоків підприємства – вагомий чинник його ліквідності і платоспроможності. Про погіршення ліквідності компанії може свідчити низка факторів, таких як зменшення власних обігових коштів або поява неліквідів: простроченої дебіторської заборгованості, векселів одержаних, прострочених тощо.

Надаючи сутнісну характеристику ліквідності підприємства варто виділяти її основні різновиди (рис. 1.4).

Розрізняють ліквідність активів, балансу та підприємства. Ліквідність балансу визначає ліквідність підприємства, залежить від ліквідності активів і досягається встановленням рівності між зобов'язаннями підприємства та його активами. Суттєвою ознакою ліквідності підприємства є формальне перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами.

Основним фактором підвищення ліквідності підприємства є отримання прибутку. До факторів позитивного впливу на ліквідність підприємства також можна віднести:

- повернення наданих позик;
- одержання довгострокового кредиту;
- скорочення дебіторської заборгованості;
- інвестування капіталу;
- продаж необоротних активів тощо.

Разом із цим зростання грошових виплат підприємства, збиткова діяльність, необхідність погашення довгострокових позик та короткострокових

кредитів, використання резервних фондів негативно впливають на ліквідність і, відповідно, платоспроможність підприємства.

Таким чином, платоспроможність залежить від ліквідності, яка в свою чергу формується при перевищенні оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями, тобто наявність чистого оборотного капіталу (оборотних коштів). Чим більше зазначене перевищення, тим краще фінансове стан підприємства. Ознаки ліквідності підприємства відображено на рис. 1.5.

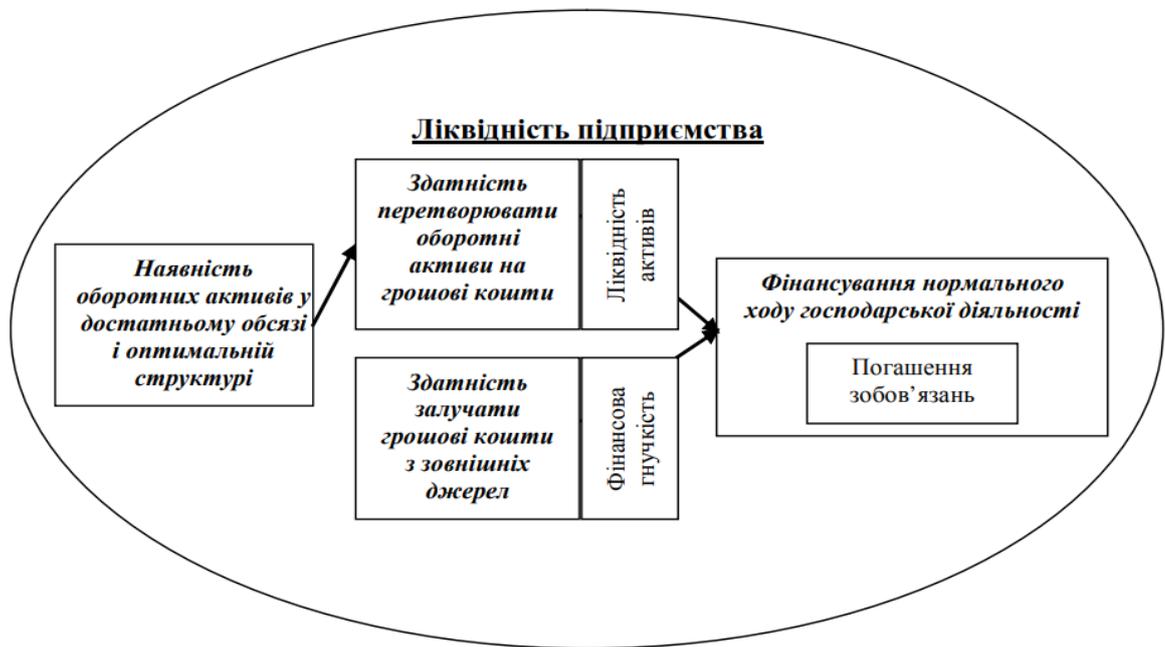

Рис. 1.5. Ознаки ліквідності підприємства, що впливають на його платоспроможність

Ліквідність та платоспроможність тісно пов'язані між собою, але це не тотожні поняття. Основною рисою ліквідності є перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над короткостроковими пасивами. Чим більший надлишок, тим кращий фінансовий стан підприємства з боку ліквідності. Якщо розмір оборотних активів недостатньо великий в порівнянні з короткостроковими зобов'язаннями, тоді поточний стан є нестійким, і може статися ситуація, коли підприємство не буде мати достатньо грошових коштів для розрахунків за своїми зобов'язаннями і змушене буде порушити виробничий процес або розпродати частину довгострокових активів.

Низька ліквідність активів, а отже й підприємства в цілому зумовлює низький рівень його платоспроможності. В умовах кризи це є небезпечно для підприємства і негативно впливає не лише на стійкість його економічного зростання, а й на його контрагентів – кредиторів, постачальників, оскільки відбувається затримка сплати відсотків і суми боргу, що може призвести до часткової або повної втрати ними неповернутого боргу, загрожуючи їх фінансовій стійкості.

Невисока ліквідність і, отже, платоспроможність, головним чином, зумовлюються збитковою діяльністю або низьким рівнем прибутковості, оскільки прибуток є джерелом приросту фінансових ресурсів, а також нераціональним розподілом фінансових ресурсів. Все це може призвести до банкрутства та ліквідації бізнесу. Тому своєчасний аналіз ліквідності й платоспроможності підприємства є предметом особливої уваги в умовах економічної кризи, оскільки платоспроможність підприємства є найважливішим показником, який характеризує фінансовий стан підприємства.

При визначенні рівня ліквідності недостатньо порівняти вартість поточних зобов'язань із вартістю оборотних активів. На практиці час від часу зустрічаються ситуації, коли оборотні активи перевищують короткострокові зобов'язання, коефіцієнти ліквідності характеризують фінансовий стан як задовільний, але ця оцінка вважається помилковою, оскільки на оборотні активи припадає помітна частка неліквідів та простроченої дебіторської заборгованості[13].

До неліквідів, як правило, відносять готову продукцію, залежані виробничі запаси, що не користується попитом, витрати майбутніх періодів, незавершене виробництво. Активи, які не можуть бути використані в технологічному процесі чи реалізовані, як товар на ринку, не відображуються в балансі, також не відображається і невиправдана дебіторська заборгованість.

Це означає, що активи, фактична цінність яких сумнівна, входять до їх загальної величини і використовуються при розрахунках показників ліквідності, рівень якої не відповідає реально існуючому [17].

Хоча при складанні балансу активи, що потенційно не обіцяють доходу, мають бути списані на збитки, на практиці це здійснюється не завжди. Можливість отримання більш точної оцінки ліквідності виникає в процесі внутрішнього аналізу, який базується на повних даних бухгалтерського обліку. Однак наявність неліквідності в структурі оборотних активів не тільки робить результати зовнішнього аналізу ліквідності дуже умовними, але й суттєво погіршує якість оборотних активів та негативно впливає на рівень ліквідності.

У свою чергу, наслідком низького рівня ліквідності є нездатність компанії швидко розрахуватися наявними на балансі активами за своїми зобов'язаннями, що призводить до зниження прибутковості та неплатоспроможності, дефолтів та банкрутства.

Крім того, важкі наслідки низької ліквідності відчувають не тільки підприємство, а й його кредитори, постачальники, оскільки відбувається затримка сплати відсотків і суми боргу, в крайньому разі – часткова або повна втрата неповернутого боргу, а також невиконання умов контракту тощо[18].

З вищесказаної інформації зрозуміло, що платоспроможність підприємства – це можливість повністю розрахуватися по своїм зобов'язанням за допомогою грошових ресурсів та інших активів, протягом визначеного часу, а також спроможність здійснювати безперебійну фінансово-господарську діяльність, та що ліквідність є індикатором платоспроможності підприємства.

Платоспроможність підприємства є зовнішнім проявом фінансової стійкості, а її сутністю є забезпеченість оборотних активів суб'єкта господарювання джерелами його формування.

1.3. Особливості забезпечення платоспроможності підприємства в умовах кризи

Із урахуванням всіх проблем на світовому ринку, та в умовах економічної та фінансової кризи, пандемії та політичної нестабільності в Україні особливо, актуальною для підприємств є своєчасна оплата, як за відвантажену продукцію, так і за матеріальні цінності, фінансові ресурси, отримані від зовнішніх контрагентів. Також, потребує значної уваги у системі розрахунків своєчасна виплата заробітної плати персоналу й сплата податків, зборів та інших платежів.

У кризовий період головним завданням для будь-якого підприємства є пристосування до нових, не зовсім легких та жорстких умов господарювання. Однією з головних умов подальшого функціонування підприємства у такому середовищі є забезпечення платоспроможності, здатності виконувати свої зобов'язання у повному обсязі у відзначений термін. Тому, в умовах фінансової кризи та пандемії дослідження платоспроможності є дуже важливим та необхідним для роботи підприємства, як суб'єкта господарської діяльності.

Дослідження платоспроможності дозволяє визначити, наскільки якісно здійснюється фінансовий менеджмент на підприємстві. Управління платоспроможністю полягає в аналізі та управлінні руху грошових потоків, що передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їхнє витрачання та перерозподіл.

Для забезпечення платоспроможністю необхідно визначити, якою мірою та які види діяльності і елементи активів чи пасивів сприяли зростанню чи зменшенню грошових коштів. При цьому обов'язково потрібно враховувати особливості та тривалість операційного та фінансового циклів підприємства в розрізі окремих видів діяльності, а потім визначати, в якому напрямку необхідно змінити ці чи інші статті бухгалтерської звітності, щоб сума грошового потоку збільшилася [23].

Підходи науковців до визначення сутності платоспроможності підприємства можна звести до таких трьох підходів:

- 1) платоспроможність визначається наявністю власних обігових коштів та здатністю покривати збитки;
- 2) платоспроможність визначається, як здатність підприємства виконувати свої зобов'язання;
- 3) платоспроможність представлена як важливий показник фінансової стійкості [24].

Позначені вище підходи відносно поняття платоспроможності підприємства дозволяють стверджувати, що термін зобов'язань не має суттєво важливим при визначенні платоспроможності підприємства, що платоспроможність підприємства може гіршати внаслідок того, що у структурі активів значну частину посідає безнадійна дебіторська заборгованість, основні засоби та неприбуткові довгострокові вкладення.

Тобто значення показника вказує на стан платоспроможності підприємства на певну дату розрахунку, себто для нього характерна одномоментність, і це значення залежить від зумовлених змін, пов'язаних із надходженням та сплатою коштів.

Завдання оцінювання платоспроможності суб'єктів господарювання виникає не лише на внутрішній, але і на зовнішній необхідності. Внутрішня необхідність виникає у випадку зростання діяльності і пошуку своїх реальних спроможностей фінансування проектів, у зв'язку з підтримкою репутації у діловому середовищі та своєчасним виконанням своїх обов'язків, з метою дослідження ефективності використаних ресурсів за запитом власників підприємства, для застереження від можливого банкрутства

Зовнішня необхідність з'являється в кредитних установах при схваленні рішення про можливе надання кредиту, у підприємства-партнера – при ухваленні довгострокових договорів, у державних органів контролю – при здійсненні перевірки правильності нарахування і сплати податків, відображення господарських операцій з метою дотримання виконання плану надходження коштів до бюджету, у зовнішніх інвесторів – при ухваленні угод про фінансування діяльності [25].

Платоспроможність буде забезпечуватися за рахунок прибутку, випуску акцій, дивідендів, амортизаційних відрахувань, та за рахунок додаткових надходжень від продажу продукції, від наданих послуг, кредитів банків та інших напрямків діяльності підприємства. До зниження платоспроможності підприємства призводять наднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей, несвоєчасно схвалені суми дебіторської заборгованості, позапланові витрати тощо.

Фінансовим керівникам для того, щоб забезпечити платоспроможний стан підприємства у кризових умовах необхідно, перш за все, вирішити дві основні проблеми: збалансувати рух коштів та відновити прибутковість основного виду діяльності. Слід відзначити, що ці проблеми є тактичними та їх реалізація дозволить уникати кризової тенденції у короткостроковому періоді.

Для підтримки платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі потрібно ставити і вирішувати цілі стратегічної спрямованості. До таких цілей відносять: ефективне вкладення позичкових та власних засобів, досягнення конкурентоспроможності підприємства, збільшення обсягів діяльності і освоєння нових ринків збуту продукції, зниження ризиків втрати платоспроможності в довгостроковому періоді.

Таким чином, для забезпечення платоспроможності підприємства необхідно вирішувати короткострокові (тактичні) і довгострокові (стратегічні) управлінські задачі представлені на рис. 1.6.

Для відновлення та досягнення платоспроможності у кризовий період необхідно, у першу чергу, зберегти досягнуті обсяги виробництва та реалізації продукції, наступне, що потрібно зробити – це прискорити оборотність активів, а також знизити заборгованість.

Слід зазначити, що під платоспроможністю підприємства розуміють його можливість у встановлений термін, в повному обсязі задовольняти платіжні вимоги постачальників матеріалів, устаткування, продукції відповідно до контрактних зобов'язань, погашати кредити, також не менш важливим є внесення платежів до бюджету та здійснення оплати праці персоналу. Якщо підприємство є платоспроможним, то не виникне проблем із забезпеченням виробничого

процесу потрібними ресурсами, тобто з виконанням виробничих планів. Коли відсутня прострочена заборгованість перед постачальниками, банківськими установами й іншими організаціями, тоді підприємство, вважається платоспроможним [22].

На окремих етапах функціонування будь-яке підприємство може зіткнутися з викликами, невчасна та неадекватна реакція на які призводить до виникнення кризових ситуацій. У таких випадках великі підприємства зазвичай зберігають свої позиції, а малі та середні підприємства часто опиняються на межі банкрутства навіть в результаті порівняно незначного впливу.

За результатами узагальнення теоретичних основ банкрутства вважаємо, що банкрутство – це є наслідок фінансової кризи. Під фінансовою кризою розуміється фаза незбалансованої діяльності підприємства та обмежена здатність його керівництва впливати на фінансові відносини, які виникають на цьому підприємстві.

З позиції фінансового менеджменту криза підприємства полягає в його нездатності надати фінансову підтримку поточній виробничій діяльності. Фінансова криза – це дисбаланс фінансової рівноваги підприємства, який породжений циклічним розвитком взаємопов'язаних та взаємообумовлених кризових явищ і веде до знецінення власного капіталу за відсутності адекватних антикризових заходів [31]. Загалом виділяють значну кількість причин кризових ситуацій та кризового стану підприємств. У відношенні до місця виникнення причини криз виділяють:

- 1) зовнішні відносно підприємства кризи, на які воно не в змозі впливати, або має обмежений вплив;
- 2) внутрішні кризи, що виникають у результаті діяльності самого підприємства.

В цілому, криза – це об'єктивний економічний процес, при якому суб'єкт господарювання не в змозі надати фінансову підтримку своєї господарської діяльності, а її розвиток на підприємстві представлено на рис 1.7.

Рис. 1.7. Розвиток економічної кризи та банкрутства підприємства

Методи, що застосовуються, та швидкість подолання кризи багато в чому залежать від її рівня та моменту виявлення. Так, можна виділити чотири основні стадії фінансової кризи:

- зниження використання капіталу підприємством;
- скорочення розміру прибутку;
- поява збитків на підприємстві;
- зниження рівня платоспроможності підприємства [20].

Виділяють декілька видів фінансової кризи на підприємстві:

- криза ліквідності – це неможливість швидкого продажу активів за ціною, близькою до ринкової, а також неможливість постійно вчасно сплачувати свої зобов'язання та вимагати до них юридичні грошові вимоги;
- криза платоспроможності – проявом якої є невідповідність між грошовими доходами та витратами підприємства, що призводить до періодичної або постійної неможливості фінансувати діяльність та виконувати зовнішні зобов'язання;
- криза прибутковості – виникає за наявності постійних втрат, які «з'їдають» власний капітал компанії та призводять до незадовільної структури балансу;
- загроза втрати фінансової стійкості – через нераціональну структуру капіталу підприємства завищена частка позикових коштів, що в умовах падін-

ня попиту на продукцію та зниження прибутковості може призвести до фінансової кризи і навіть банкрутства;

– банкрутство – це нездатність визнаного господарським судом боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити вимоги кредиторів, визнані судом лише шляхом застосування ліквідаційної процедури.

Важливим є своєчасне і раннє виявлення ознак неплатоспроможності підприємства з метою запобігання банкрутства підприємства, основні етапи якого наведено на рис. 1.8.

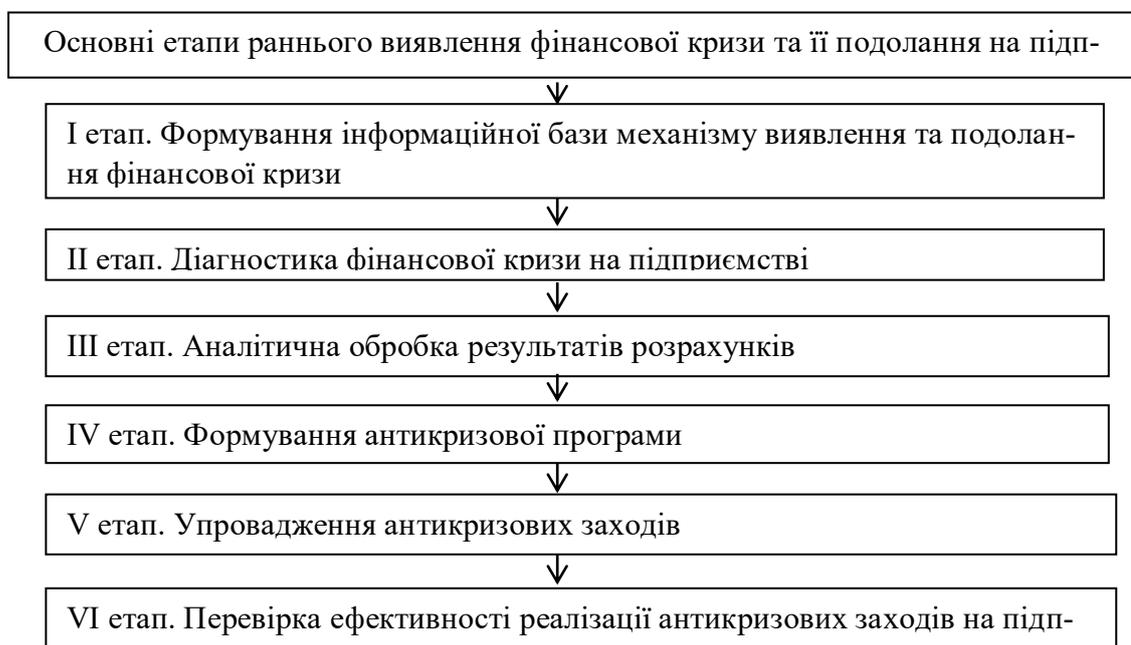

Рис. 1.8. Основні етапи раннього виявлення фінансової кризи та її подолання на підприємстві

На першому етапі алгоритму відбувається збір та перевірка облікових та статистичних звітних документів, даних аналітичного обліку. Другий – це обчислення критеріїв оцінки кризових процесів з використанням технічних засобів обробки інформації. Третій – формулювання висновків щодо загрози банкрутства, глибини та швидкості фінансової кризи, її причинних зв'язків. Четвертий етап передбачає розробку комплексу управлінських дій щодо усунення причин фінансової кризи та запобігання банкрутству.

Як зазначив П.Л. Гордієнко, управління підприємством в умовах ринкової економіки неможливе без планування економічної діяльності на всіх рівнях: стратегічному, тактичному та операційному. Найважливішим вважається стратегічний рівень, на якому приймаються життєво важливі рішення для подальшого розвитку підприємства.

Стратегія – це комплексний план підприємства, який розробляється на основі творчого науково обґрунтованого підходу та розроблений для досягнення довгострокових глобальних цілей підприємства, яка складається з двох частин: продуманих цілеспрямованих дій та реагування на непередбачувані зміни [9].

Заходи щодо ліквідації банкрутства підприємства пов'язані з ефективним управлінням його фінансами та виробництвом, правильним визначенням стратегічних цілей та тактики їх реалізації.

Шляхи запобігання банкрутству підприємств повинні бути записані в державних стратегіях розвитку, планах дій і, відповідно, закріплених законодавством. Крім того, на думку вчених, ефективний закон про банкрутство повинен не тільки заохочувати компанії до раціонального використання активів та захисту інтересів кредиторів, але й повинен містити механізми, спрямовані на фінансове відновлення боржника.

Основними завданнями в процесі реалізації тактичних напрямків забезпечення платоспроможності є відновлення прибутковості основної діяльності та збалансування руху коштів. Довгострокові сфери, які безпосередньо впливають на стан розрахункових операцій, повинні бути спрямовані на підтримку конкурентних позицій підприємства, підвищення ефективності маркетингової діяльності, впорядкування структури капіталу з урахуванням впливу ризику на реалізацію перспективних проектів.

Відновлення рентабельності є завданням з нелегких у забезпеченні платоспроможності підприємства в умовах кризи. Його вирішення вимагає дотримання принципу оптимальності та врахування взаємозв'язку прибутковості, оборотності та боргу.

Висновки до розділу 1

У кризовий період головним завданням для будь-якого підприємства є пристосування до нових, жорстких умов господарювання. Встановлено, що платоспроможність – ключова категорія, що відображає здатність підприємства погашати свої зобов'язання у встановлений термін у повному обсязі.

Найвагомішим з управлінської точки зору є поділ платоспроможності на поточну та перспективну, оскільки перша визначає наявність грошових коштів та їх еквівалентів для розрахунків за поточними рахунками, а друга – характеризує здатність компанії виконувати свої платіжні зобов'язання у майбутньому.

Варто зацентувати увагу, що платоспроможність підприємства, у першу чергу, залежить від рівня його ліквідності. Визначено ієрархічну залежність ліквідності активів, балансу і підприємства. Саме ці поняття визначають рівень платоспроможності підприємства.

Основними завданнями в процесі реалізації тактичних напрямків забезпечення платоспроможності є відновлення прибутковості основної діяльності та збалансування руху коштів. Довгострокові сфери, які безпосередньо впливають на стан розрахункових операцій, повинні бути спрямовані на підтримку конкурентних позицій підприємства, підвищення ефективності маркетингової діяльності, впорядкування структури капіталу з урахуванням впливу ризику на реалізацію перспективних проєктів.

Відновлення рентабельності є завданням з нелегких у забезпеченні платоспроможності підприємства в умовах кризи. Його вирішення вимагає дотримання принципу оптимальності та врахування взаємозв'язку прибутковості, оборотності та боргу.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Методичні підходи до оцінювання платоспроможності підприємства

Виходячи з економічної сутності платоспроможності підприємства можна стверджувати, що для отримання оцінки здатності підприємства вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями необхідно перш за все проаналізувати зміни, які відбуваються в структурі його активів і пасивів, адже від їх величини, структури та співвідношення залежить здатність підприємства вчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання.

Оцінювання платоспроможності підприємства може здійснюватися внутрішніми та зовнішніми користувачами інформації. Внутрішні користувачі безпосередньо обчислюють показники платоспроможності для оцінки та прогнозування фінансових показників бізнесу на майбутнє. В свою чергу зовнішні користувачі аналітичної інформації, а саме, банківські установи аналізують платоспроможність з метою оцінки рівня кредитоспроможності підприємства, інвестори та ділові партнери повинні мати інформацію щодо фінансових можливостей підприємства за умов надання йому комерційного кредиту, позик або відстрочки платежу [19].

Мета аналізу платоспроможності суб'єкта господарювання полягає у виявленні проблем та тенденцій, що можуть призвести до його потенційної неплатоспроможності, а також резервів, які можуть бути використані для покращення цих показників та фінансового стану підприємства в цілому.

Завдання аналізу платоспроможності як необхідного елементу фінансового менеджменту підприємства в умовах кризи відображено на рис. 2.1.

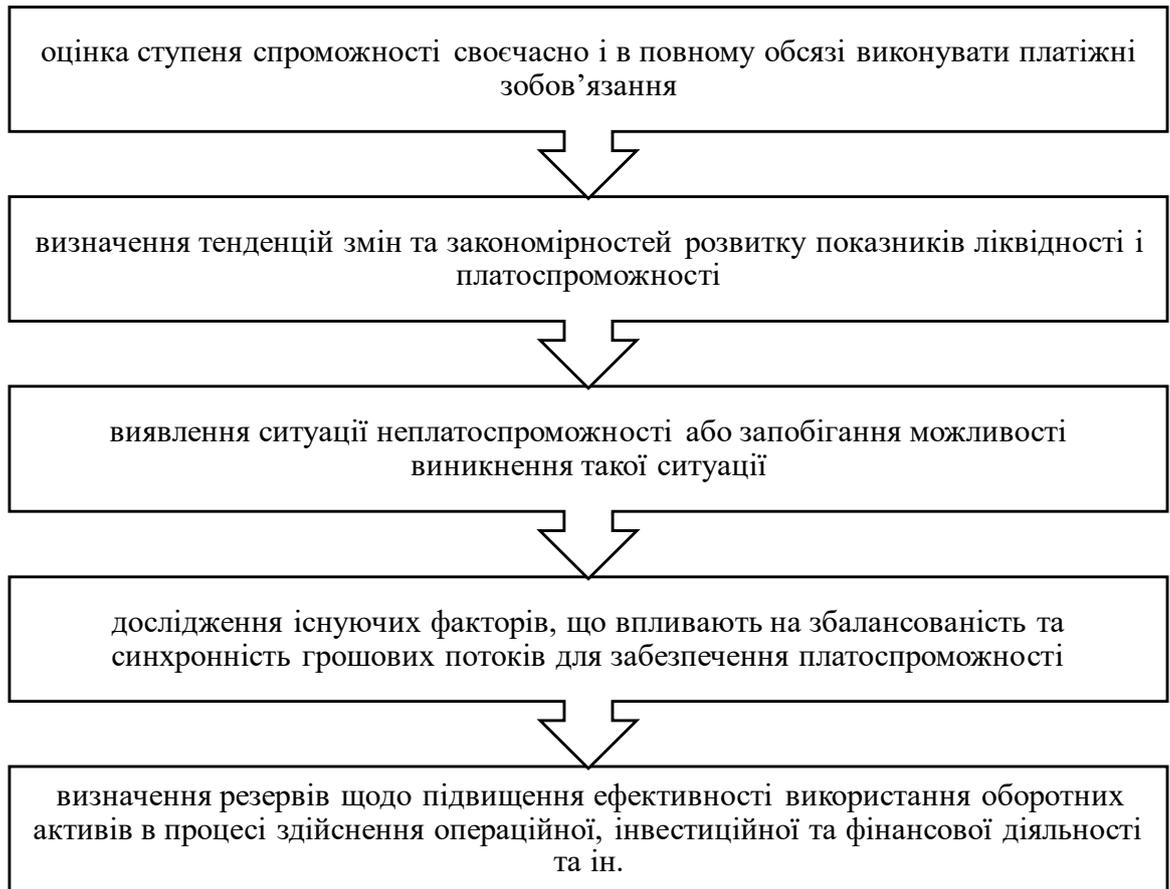

Рис. 2.1. Завдання аналізу платоспроможності підприємства

Методика оцінювання платоспроможності за показниками вимагає послідовних аналітичних кроків і розрахунків. Здебільшого, загальний аналіз платоспроможності підприємства складається з двох основних етапів: розрахунок абсолютних показників і розрахунок відносних показників платоспроможності.

Вважаємо, що аналіз платоспроможності підприємства має бути більш комплексним і нерозривно пов'язаний із аналізом майнового стану підприємства, його фінансової стійкості, грошових потоків та фінансових результатів діяльності.

Основні методичні підходи до оцінки платоспроможності, в залежності від інформаційної бази та періоду аналізу приведено на рис. 2.2. Для проведення аналізу платоспроможності підприємства, головними джерелами інформації є звіт про фінансові результати, звіт про рух капіталу та інші форми звітів.

ності, інформація первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, яка розшифровує і деталізує окремі статті балансу.

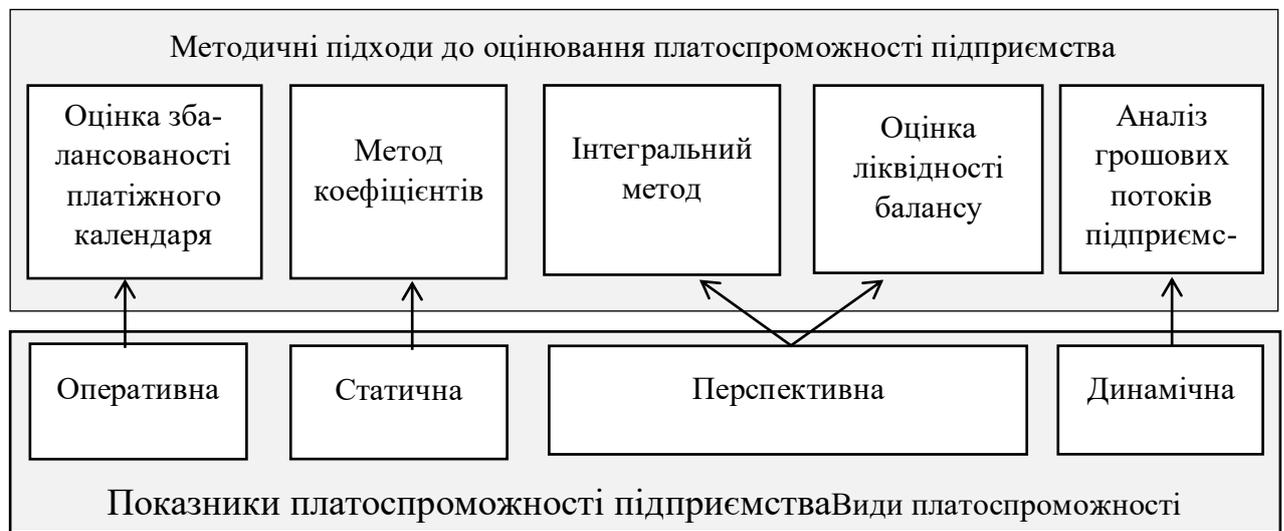

Рис. 2.2. Методичні підходи до оцінювання платоспроможності підприємства

Узагальнення методичних підходів до аналізу платоспроможності підприємства дає змогу дійти до висновку, що переважна більшість науковців пропонують на першому етапі оцінювати ліквідність балансу підприємства, а на другому – розрахунок і аналіз відносних показників ліквідності активів, підприємства в цілому та його платоспроможності із визначенням різного роду відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають.

Для проведення аналізу ліквідності балансу підприємства застосовується метод групування і порівняння. З цією метою активи підприємства об'єднують за ступенем зменшення ліквідності, а пасиви групуються за ступенем терміновості погашення зобов'язань. Зіставлення відповідних груп активів і пасивів дозволяє зробити висновки про ліквідність балансу підприємства. Послідовність аналізу ліквідності балансу включає чотири етапи, які наведено на рис. 2.3.

Групування активів та пасивів для аналізу ліквідності балансу підприємства представлено в табл. 2.1.

Баланс вважається абсолютно ліквідним за умови таких співвідношень груп активів і зобов'язань:

$$\left\{ \begin{array}{l} A1 \geq П1 \\ A2 \geq П2 \\ A3 \geq П3 \\ A4 \leq П4 \end{array} \right\} \quad (2.1)$$

Бажаним є виконання усіх нерівностей, адже тоді забезпечується абсолютна ліквідність балансу. У такому випадку вартість високоліквідних активів перевищує суму найбільш термінових зобов'язань підприємства. При цьому нестача коштів за однією групою активів компенсується їх надлишком за іншою групою лише теоретично, оскільки при цьому має місце компенсація за вартісною величиною. Однак у реальній платіжній ситуації менш ліквідні засоби не можуть замінити більш ліквідні. Тому якщо будь-яка з нерівностей має знак, протилежний зафіксованому в оптимальному варіанті, ліквідність балансу більшою або меншою мірою буде відрізнятися від абсолютної.

Якщо виконується друга умова, тобто швидколіквідні активи за вартістю перевищують суму короткострокових пасивів, то у найближчій перспективі підприємство залишиться платоспроможним.

Платоспроможність підприємства у середньостроковій перспективі забезпечує виконання третьої умови, тобто вартість низьколіквідних активів повинна перевищувати суму довгострокових пасивів.

Водночас, вартість важколіквідних і неліквідних активів повинна бути меншою від вартості постійних пасивів і власного капіталу, що забезпечить стійкість підприємства у віддаленій перспективі. Саме дотримання хоча б четвертої нерівності вважається мінімальною умовою фінансової стійкості, тобто підприємство

повинно мати в наявності власний оборотний капітал. З урахуванням ступеня ліквідності балансу на основі співвідношення певних груп активів і пасивів підприємства можна за методичним підходом Теницької Н. Б. та Гришко Ю. С оцінювати фінансовий стан та платоспроможність підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Методика оцінювання фінансового стану підприємства з урахуванням рівня його ліквідності

Тип сталості	На дату складання звітності	У короткостроковій перспективі	У довгостроковій перспективі
Абсолютний	$A1 > П1$	$A1 > П1 + П2$	$A1 > П1 + П2 + П3$
Нормальний	$A1 + A2 > П1$	$A1 + A2 > П1 + П2$	$A1 + A2 > П1 + П2 + П3$
Критичний	$A1 + A2 + A3 > П1$	$A1 + A2 + A3 > П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 > П1 + П2 + П3$
Кризовий	$A1 + A2 + A3 > П1$	$A1 + A2 + A3 < П1 + П2$	$A1 + A2 + A3 > П1 + П2 + П3$

Зіставлення першої та другої груп активів із першими двома групами пасивів дозволяє оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий час. Порівняння активів, що повільно реалізуються з довгостроковими пасивами відображає перспективну ліквідність – прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів.

При визначенні рівня ліквідності недостатньо порівняти вартість поточних зобов'язань із вартістю оборотних активів. На практиці час від часу зустрічаються ситуації, коли оборотні активи перевищують короткострокові зобов'язання, проте підприємство не є ліквідним, бо на оборотні активи припадає помітна частка неліквідів та простроченої дебіторської заборгованості. До неліквідів, як правило, відносять готову продукцію, залежані виробничі запаси, що не користується попитом, витрати майбутніх періодів, незавершене ви-

робництво. Активи, які не можуть бути використані в технологічному процесі чи реалізовані, як товар на ринку, не відображуються в балансі, також не відображається і невиправдана дебіторська заборгованість. Це означає, що активи, фактична цінність яких сумнівна, входять до їх загальної величини і використовуються при розрахунках показників ліквідності, рівень якої не відповідає реально існуючому [36].

Хоча при складанні балансу активи, що потенційно не обіцяють доходу, мають бути списані на збитки, на практиці це здійснюється не завжди. Можливість отримання більш точної оцінки ліквідності виникає в процесі внутрішнього аналізу, який базується на повних даних бухгалтерського обліку. Однак наявність неліквідності в структурі оборотних активів не тільки робить результати зовнішнього аналізу ліквідності дуже умовними, але й суттєво погіршує якість оборотних активів та негативно впливає на рівень ліквідності.

На основі аналізу ліквідності балансу можна робити проміжні висновки про перспективну платоспроможність підприємства, аналіз якої варто доповнити з використанням інших методів, які представлено на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Методи оцінювання платоспроможності підприємства за її основними видами

Достатній рівень платоспроможності підприємства сприяє безперервному виробничому процесу і реалізації товарів за допомогою достатнього обсягу власного капіталу у структурі джерел фінансування. Це дозволяє підприємству досягти стану фінансової стійкості та незалежності від зовнішніх негативних

факторів, забезпечує його незалежність від зовнішніх кредиторів і знижує ризик неплатоспроможності підприємства, що особливо актуально в умовах сьогодні. Таким чином, для оцінювання статичної платоспроможності підприємства використовується коефіцієнтний метод. Коефіцієнтний аналіз основних показників ліквідності підприємства, що мають нормативні значення, здійснюється шляхом порівняння фактичних значень із нормативами та оцінювання ліквідності підприємства у статистиці. Доцільно детально розглянути систему цих показників.

2.2. Система показників платоспроможності підприємства

Для оцінки платоспроможності підприємства в певний момент часу здійснюється з використанням системи відповідних показників. Традиційно оцінка платоспроможності неможлива без детального аналізу відносних показників ліквідності, які значною мірою визначають її рівень. Основними показниками ліквідності є: коефіцієнт абсолютної (миттєвої) ліквідності, коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності та коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності.

У запропонованій Тереном Г.М. системі показників ліквідності підприємства враховано ієрархічну залежність понять ліквідності активів, ліквідності балансу і ліквідності підприємства. Саме за цією ознакою згруповано всі показники ліквідності підприємства.

Показники ліквідності активів слушно розділені на показники окремих груп активів і показники ліквідності активів підприємства.

Ліквідність окремих видів активів, зокрема дебіторської заборгованості, запасів, залежить від їх якості та швидкості їх обертання в процесі господарської діяльності. Тому основними показниками, що характеризують ці властивості активів є: частка простроченої і безнадійної дебіторської заборгованості в її загальній сумі; питома вага готової продукції у запасах (як одного із можливих

неліквідів); тривалість обороту дебіторської заборгованості; тривалість обороту запасів.

До показників ліквідності активів підприємства належать: індекс ліквідності; частка оборотних активів у загальній величині активів підприємства та показники структури оборотних активів, які характеризують питому вагу абсолютно-, швидко- та середньоліквідних активів у загальній величині оборотних активів. Більш ліквідними є активи того підприємства, для якого характерне зростання частки грошових коштів і дебіторської заборгованості у складі оборотних активів [41].

Для забезпечення достовірної оцінки рівня ліквідності й платоспроможності підприємства необхідно враховувати характер діяльності підприємства. Для прикладу, у підприємств промисловості та будівництва великі залишки запасів і малі – грошових коштів, у підприємств роздрібною торгівлі велика умовна вага грошових коштів, хоча можуть бути і значними розміри товарів для перепродажу. Потрібно також брати до уваги стан запасів, адже у підприємства може бути надлишок або нестача запасів, порівняно з величиною, необхідною для безперебійної діяльності. Крім цього варто зважати на умови розрахунків з дебіторами, надходження дебіторської заборгованості через короткі проміжки часу після купівлі товарів призводить до невеликої їх частки в складі оборотних активів підприємства, і, навпаки; стан дебіторської заборгованості: наявність чи відсутність в її складі прострочених та безнадійних боргів [24].

Показники ліквідності балансу відображають величину активів за ступенем їх ліквідності та зобов'язань підприємства за терміновістю погашення. На основі них запропоновано розраховувати загальний коефіцієнт ліквідності балансу для комплексної оцінки ліквідності балансу.

$$K_{л_{заг}} = \frac{A_1 \times \alpha_1 + A_2 \times \alpha_2 + A_3 \times \alpha_3}{\Pi_1 \times \beta_1 + \Pi_2 \times \beta_2 + \Pi_3 \times \beta_3}, \quad 2.2$$

де α_i і β_i питома вага відповідних груп активів і пасивів у валюті балансу відповідно.

Він характеризує співвідношення суми усіх оборотних активів та суми всіх платіжних зобов'язань з урахуванням їх ліквідності та терміновості погашення відповідно. Цей показник дає можливість порівнювати баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств та визначати найбільш ліквідні баланси [18].

І до останньої групи належать безпосередньо узагальнюючі показники ліквідності підприємства, як то коефіцієнт абсолютної, швидкої та загальної ліквідності. Для визначення рівня платоспроможності підприємства доцільно використовувати показники ліквідності з їх нормативними значеннями. У разі, якщо наведені вимоги не виконуються, можна очікувати, що рано чи пізно суб'єкт господарювання виявиться неплатоспроможним, а отже, і виникне підстава для порушення проти нього справи про банкрутство.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина короткострокових позикових коштів може бути погашено негайно (нормативне значення 0,25–0,3).

$$K_{\text{АЛ}} = (\text{ГК} + \text{ЦП}) / \text{ПЗ}, \quad (2.3)$$

де ГК – грошові кошти підприємства; ЦП – високоліквідні цінні папери; ПЗ – поточні зобов'язання підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності показує, скільки гривень поточних оборотних активів припадає на одну гривню поточних короткострокових зобов'язань, та має нормативне значення в межах 2 [6].

$$K_{\text{ПЛ}} = \text{ОА} / \text{ПЗ}, \quad (2.4)$$

де ОА – оборотні активи підприємства.

Коефіцієнт критичної ліквідності показує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство зможе погасити за умови реалізації дебіторської заборгованості (нормативне значення 1).

$$K_{\text{кл}} = (ДЗ + ЦП + ГК + IOA) / ПЗ, \quad (2.5)$$

де ДЗ – дебіторська заборгованість; IOA – інші оборотні активи.

Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань може бути погашена за рахунок швидкоореалізованих активів (нормативне значення 0,7–0,8) [7].

$$K_{\text{тл}} = ГК + ЦП + ДЗ / ПЗ \quad (2.6)$$

Важливими абсолютним показником ліквідності підприємства є величина власних оборотних коштів, що характеризує ту частину власного капіталу, яка є джерелом покриття його поточних активів. Підприємство повинно мати власні оборотні кошти для забезпечення його ліквідності й платоспроможності.

$$ВOK = OA - ПЗ, \quad (2.7)$$

Пов'язаним із попереднім показником є коефіцієнт забезпеченості власного оборотного капіталу, який відображає частину оборотних активів, котрі фінансується за рахунок власних коштів підприємства (нормативне значення – більше 0,1).

$$ВOK = OA - ПЗ / OA, \quad (2.8)$$

Ще один показник, що характеризує частину власного оборотного капіталу, яка знаходиться у формі грошових коштів (абсолютно ліквідних активів) є коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу (нормативне значення 0-1).

$$K_{\text{манВОК}} = \text{ГК}/\text{ВОК}, \quad (2.9)$$

Виходячи з того, що платоспроможність підприємства полягає у його готовності терміново погасити короткотермінову заборгованість власними коштами, методи оцінки платоспроможності базуються на показниках, які наведено на рисунку 2.5. Фінансовий аналіз платоспроможності будь-якого підприємства базується на попередньо проаналізованих показниках ліквідності, зважаючи на нерозривний зв'язок цих понять, і його доцільно здійснювати за поточний та прогнозний період, адже в конкретний момент часу підприємство може бути здатне розрахуватися за своїми зобов'язаннями, але в перспективі з цим можуть виникнути проблеми, які потрібно передбачити.

Одним із основних показників платоспроможності є коефіцієнт загальної платоспроможності, який відображає рівень забезпеченості позикових коштів матеріальними засобами підприємства (нормативне значення більше 1). Збільшення значення цього показника свідчить про зміцнення платоспроможності підприємства та зрушення в бік покращення структури активів і пасивів.

$$\text{КОП} = (\text{НМА} + \text{ОЗ} + \text{З})/(\text{ДЗП} + \text{ПЗ}), \text{ або}$$

$$K_{\text{зп}} = (A1 + 0,5 * A2 + 0,3 * A3)/(\text{П1} + 0,5 * \text{П2} + 0,3 * \text{П3}) \quad (2.10)$$

де НМА – нематеріальні активи; ОЗ – основні засоби; З – запаси підприємства; ДЗП – довгострокові зобов'язання підприємства.

Іншим важливим показником є коефіцієнт платоспроможності, який характеризує готовність підприємства миттєво погасити свою короткострокову заборгованість (шляхом миттєвого перерахування коштів з власного поточного рахунку на поточний рахунок кредитора). Його нормативне значення перевищує 0,2 [38].

$$\text{КП} = \text{ГК} / \text{ПЗ}, \quad (2.11)$$

Безумовно, платоспроможність підприємства залежить від частки позикових коштів у структурі капіталу підприємства. Існує група показників в системі показників платоспроможності, які відображають ці співвідношення. Серед них варто виділити коефіцієнт фінансового левериджу, який показує, скільки довгострокових позикових коштів використано для фінансування активів підприємства порівняно із власним капіталом.

$$\text{К}_{\text{ФЛ}} = \text{ДЗП} / \text{ВК} \quad (2.12)$$

Також важливим є співвідношення певних груп різних за ліквідністю активів. Так, коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих активів характеризує скільки необоротних активів приходить на кожну гривню оборотних активів.

$$\text{К}_{\text{м/імм}} = \text{ОА} / \text{НЕА} \quad (2.13)$$

Окрім вищеописаних основних показників ліквідності і платоспроможності використовуються й інші коефіцієнти, які представлено в таблиці 2.3, де відображено методику їх розрахунку, економічний зміст, нормативні значення та тенденцію, що є позитивною для відповідного показника. Виходячи з динаміки й значень показників ліквідності й платоспроможності на заключному етапі визначають ймовірність втрати чи відновлення платоспроможності.

Якщо коефіцієнти поточної ліквідності та забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами нижчі за нормативні, але спостерігається тенденція до їх зростання (або, навпаки, – відповідають нормативам, але є тенденція до зниження), то розраховують коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності ($K_{ВП}$):

$$K_{ВП} = (K_{П1} + M / T * (K_{П1} - K_{П0})) / 2, \quad (2.14)$$

де $K_{П0}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності на початок періоду; $K_{П1}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець періоду; M – період відновлення (втрати) платоспроможності, міс.; T – звітний період, міс.

Підвищення платоспроможності вимагає розробки та впровадження комплексу заходів виходячи з того, що для кожного суб'єкта підприємництва важливо мати у своєму розпорядженні достатньо ліквідні кошти в кризових умовах. Тому підприємства повинні обирати найбільш ефективні та правильні методи управління своїми коштами, які в майбутньому принесуть йому прибутки та забезпечать поточну і перспективну платоспроможність і ліквідність.

Висновки до розділу 2

Платоспроможність забезпечує безперешкодне користування грошовими коштами підприємства, а також сприяє безперервному виробничому процесу і реалізації товарів. Забезпечення безперервної платоспроможності за допомогою достатнього обсягу власного капіталу у структурі джерел фінансування дає можливість підприємству досягти стану фінансової стійкості та незалежності від зовнішніх негативних факторів, забезпечує його незалежність від зовнішніх кредиторів і знижує ризик неплатоспроможності підприємством.

Визначено методичні підходи до оцінювання платоспроможності підприємства та охарактеризовано етапи комплексного підходу, котрий передбачає попереднє оцінювання обсягу, структури й динаміки активів підприємства та джерел їх фінансування; аналіз ліквідності активів та балансу; оцінювання відносних показників платоспроможності; аналіз руху грошових коштів.

Охарактеризовано основні методи аналізу платоспроможності підприємства, серед яких коефіцієнтний, порівняльний, вертикальний, горизонтальний і трендовий аналіз у рамках комплексного підходу. Визначено специфіку оцінки, яка полягає в аналізі ліквідності балансу, що передбачає групування активів за рівнем ліквідності, а пасивів – за терміновістю погашення, для подальшого порівняння їх між собою з метою визначення рівня ліквідності, перспективної й поточної платоспроможності.

Встановлено, що узагальнюючу оцінку отримують на основі аналізу коефіцієнтів ліквідності й платоспроможності. Вона формується на основі порівняння фактичних значень із нормативними, з подальшим визначенням можливості відновлення чи втрати платоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОЦІНЮВАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПОК- ВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»

3.1. Дослідження динаміки й структури майна підприємства та джерел його формування

Величина й структура майна підприємства та джерел його формування визначає рівень його платоспроможності. Тому оцінювання платоспроможності суб'єкта підприємництва варто розпочати з аналізу структури й динаміки його активів і пасивів.

Дослідження проводимо на матеріалах ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», що займається постачанням пари, гарячої води та кондиціонованого повітря (рис. 3.1) для жителів міста Полтава та чотирьох районних центрів Полтавської області (м. Решетилівка – 2 котельні, м. Карлівка – 6 котелень смт. Машівка – 2 котельні, смт. Котельва – 2 котельні). Підприємство вважається найбільшим в Полтавській області як за потужністю, так і за кількістю споживачів послуг [41].

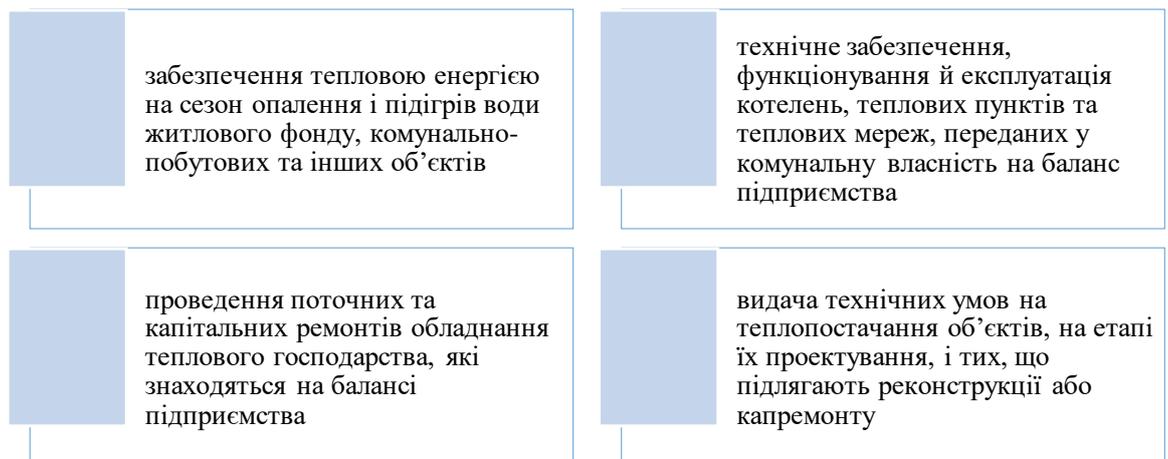

Рис. 3.1. Види основної діяльності ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», що визначають чинники його платоспроможності

ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» – це фундаментально-потужне, критично важливе підприємство теплового господарства, що надає послуги з централізованого опалення та підігріву води населенню, комунально-побутовим та іншим об'єктам. На сьогодні підприємство використовує теплові мережі та мережі гарячого водопостачання загальною протяжністю 214 кілометрів для транспортування теплової енергії населенню [41]. ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» може виробляти 858,96 Гкал/год теплової енергії, завдяки 90 котельням та теплогенераторним, які розташовані у містах Полтаві, Карлівці, Решетилівці, селищах міського типу Машівці та Котельві [41]. Не всі котельні підприємства працюють цілий рік, наприклад 48 котелень надають послуги з теплопостачання лише в опалювальний період, а 42 працюють протягом року, забезпечують споживачів як опаленням, так і гарячою водою.

Підприємство володіє 349-ма котлоагрегатами різних марок та потужностями, які встановлено на котельнях. Кожен може виробляти від 0,08 Гкал/год до 100,0 Гкал/год. Також 3 теплогенераторні у м. Карлівка, перебувають у тимчасовому користуванні з правом технічного обслуговування і експлуатації. На них встановлено 10 котлів загальною потужністю 0,86 Гкал/год [41].

Підприємство в своїй роботі намагається забезпечувати стабільне функціонування й експлуатацію котелень, теплових пунктів і теплових мереж, для цього виконує поточний та капітальний ремонт обладнання теплового господарства, розробляє проектно-кошторисну документацію на будівництво, реконструкцію об'єктів теплового господарства, виконує монтаж і ремонт теплотехнічного обладнання.

Підприємство засноване на спільному майні об'єднаних територіальних громад, селищ і міст Полтавської області у 1968 році. Підприємство підпорядковується департаменту будівництва містобудування і архітектури та житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації. Підприємство підзвітне та підконтрольне Полтавській обласній раді [41].

ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» паралельно із уведенням в експлуатацію нових котелень різних типів, теплових потужностей та мереж, динамічно розвиває структуру підприємства. Було створено декілька лабораторій – метрологічна та хімводопідготовки. Разом з цим утворено аварійно-диспетчерська служба, автотранспортний цех, механічну майстерню, ремонтно-будівельну службу, а також інженерні служби – група налашки технологічного обладнання і теплових мереж, проектно-кошторисна група.

Станом на 2023 рік ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» надає свої послуги з централізованого опалення та постачання гарячої води майже для 200-сот тисяч жителів міста, 150 тисяч – користуються послугою постачання гарячої води. Загальна чисельність споживачів, яких відносять до бюджетних установ, релігійних організацій та інших споживачів (не враховуючи населення) становить – 1470.

Підприємство ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» відчуває суттєві сезонні коливання попиту на свої послуги, майже в 14 разів попит в опалюваний сезон більший, ніж у міжсезоння, від 387 тис. Гкал/квартал до 27 тис. Гкал/квартал відповідно. Це суттєво впливає на його платоспроможність.

На початковому етапі аналізу платоспроможності цього підприємства доцільно оцінити його майновий стан і джерела фінансування майна. Майновий стан підприємства характеризується використанням коштів (активів) і джерел їх утворення (пасивів). Джерелом інформації для оцінки стану майна є баланс. Аналіз майна підприємства включає проведення аналізу складу майна і його структури, вивчення джерел формування власності, зміни компонентів майна і джерел їх формування. Для аналізу динаміки змін статей балансу (горизонтальний аналіз) і визначення його структури (вертикальний аналіз) складаємо агрегований баланс (табл. 3.1) за три роки.

Таблиця 3.1

Агрегований баланс підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки

Актив	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %	Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в пи- томій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
1. Необоротні активи (1095)	285860	41,57	294478	41,87	325446	40,49	8618	0,29	103,01	30968	-1,38	110,52
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	284396	41,36	293137	41,68	321934	40,05	8741	0,32	103,07	28797	-1,63	109,82
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	0	0,00	0	0,00		0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	0	0,00	0	0,00	2014	0,25	0	0,00	0,00	2014	0,25	0,00
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1090)	1464	0,21	1341	0,19	1498	0,19	-123	-0,02	91,60	157	0,00	111,71
2. Оборотні активи (1195)	401716	58,42	408874	58,13	478413	59,51	7158	-0,29	101,78	69539	1,38	117,01
2.1. Запаси (1100+1110)	26885	3,91	30634	4,36	25475	3,17	3749	0,45	113,94	-5159	-1,19	83,16
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+1155)	315248	45,85	326533	46,43	388378	48,31	11285	0,58	103,58	61845	1,89	118,94
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	12676	1,84	4572	0,65	3730	0,46	-8104	-1,19	36,07	-842	-0,19	81,58
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	180	0,03	220	0,03	169	0,02	40	0,01	122,22	-51	-0,01	76,82
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	46727	6,80	46915	6,67	60661	7,55	188	-0,13	100,40	13746	0,88	129,30
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	8	0,00	0	0,00	0	0,00	-8	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього майна (1300)	687584	100,00	703352	100,00	803859	100,00	15768	0,00	102,29	100507	0,00	114,29

Продовження таблиці 3.1

Пасив	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення (+,-) 2021/2020		Темп зростання 2021/ 2020, %	Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %
	Сума, тис. грн.	Пито- ма ва- га, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в пи- томій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в пи- томій вазі, %	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
1. Власний капітал (1495)	234033	34,04	235713	33,51	250679	31,18	1680	-0,52	100,72	14966	-2,33	106,35
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	38198	5,56	9069	1,29	2689	0,33	-29129	-4,27	23,74	-6380	-0,95	29,65
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	415353	60,41	458570	65,20	550491	68,48	43217	4,79	110,40	91921	3,28	120,05
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	0	0,00	35997	5,12	13200	1,64	35997	5,12	0,00	-22797	-3,48	36,67
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	354071	51,49	360489	51,25	462929	57,59	6418	-0,24	101,81	102440	6,34	128,42
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	61282	8,91	62084	8,83	74362	9,25	802	-0,09	101,31	12278	0,42	119,78
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
Всього капіталу (1900)	687584	100,00	703352	100,00	803859	100,00	15768	0,00	102,29	100507	0,00	114,29

Проаналізувавши отримані дані із таблиці 3.1, можемо зробити висновок, що з 2020 по 2022 рік величина балансу підприємства кожного року стабільно збільшується, що свідчить про розширення діяльності підприємства і є позитивним явищем. У 2021 році відбулося зростання підсумку балансу підприємства на 15768 тис. грн або на 2,29% в порівнянні з 2020 роком, а у 2022 році величина балансу зросла на 100507 тис. грн або на 14,29% в порівнянні з 2021 роком (рис. 3.2).

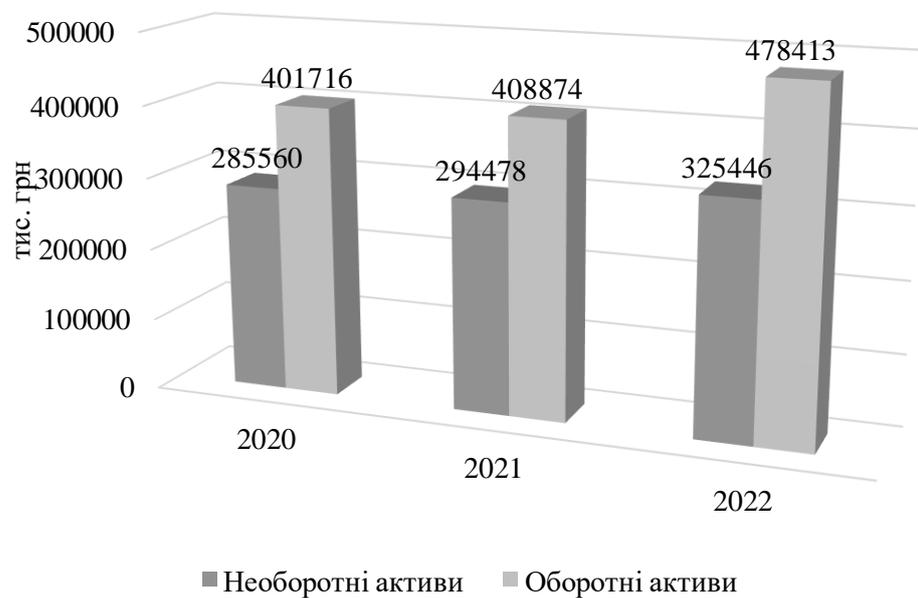

Рис. 3.2. Структурна динаміка майна ПОВПТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки

Постійне збільшення величини майна пов'язано головним чином із збільшенням оборотних активів, хоча у 2021 році в питомій вазі відбулося їх зменшення на 0,29%, але в абсолютному значенні збільшення на 7158 тис. грн. в порівнянні з 2020 роком. У 2022 році величина оборотних активів збільшилася на 17,01% або на 69539 тис. грн в порівнянні з 2021 роком, що може свідчити про формування більш мобільної структури активів, яка дозволяє розширювати господарську діяльність підприємства.

У загальній структурі майна необоротні активи підприємства займають меншу половину, утім їх динаміка в абсолютному значенні має тенденцію до зростання, в цілому із 2020 по 2022 рік суми необоротних активів відбувся майже на 14 % або на 39 586 тис. грн, хоча в структурі активів ПOK-ВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» необоротні активи мають негативну динаміку до росту в частці структури, через постійне збільшення оборотних активів.

Необоротні активи ПOKВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» сформовані з основних засобів та нематеріальних активів. Їх загальна величина має позитивну динаміку до росту, з 2020 по 2021 рік відбулося збільшення суми на 0,32 в.п або на 8741 тис. грн, починаючи із 2021 року по 2022 рік спостерігаємо зменшення основних засобів і нематеріальних активів в питомій вазі на 1,63 в.п, але зростання в абсолютному значенні склало 28797 тис. грн. Це може свідчити про придбання та створення нових інженерних споруд, машин та обладнань, транспортних засобів та іншого устаткування. Розширення основних засобів та нематеріальних активів позитивно впливає на стійкість підприємства, є запорукою його довгострокової стабільності в майбутньому. Наприклад за 2022 рік на придбання та створення нових матеріальних активів було витрачено 20110 тис. грн, також було витрачено 20645 тис. грн на поліпшення, реконструкцію та вдосконалення вже існуючих основних засобів, що є запорукою їх довготривалого використання.

Стосовно динаміки активів, то щорічне їх зростання оборотних активів ПOKВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» забезпечується зростанням дебіторської заборгованості та зростанням інших оборотних активів, хоча у 2021 році бачимо їх зниження в загальній частці майна підприємства. Це прогнозовано, зважаючи на специфіку діяльності підприємства та кризові умови й породжені ними неплатежі.

Безумовно, дебіторська заборгованість є невід'ємною частиною функціонування ПOKВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», так як підприємство надає послуги з постачання гарячої води та централізованого опалення біль-

ше ніж для 200-сот тисяч споживачів, але зважаючи на те, що кількість споживачів не зростає, а величина дебіторської заборгованості в період з 2020 по 2021 рік збільшилася майже на 3,6% або на 11285 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 19% або на 61845 тис.грн, то можна зробити висновок, що ПOK-ВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» не оптимізує та не скорочує дебіторську заборгованість, а лише накопичує.

На даному етапі виявлено негативний чинник для платоспроможності ПOKВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», адже через високий рівень дебіторської заборгованості є ризик того, що борги перейдуть до розряду безнадійні, що погіршить фінансовий стан підприємства. Одним із напрямів до зменшення та оптимізації дебіторської заборгованості може бути введення санкції, відкривання судових справ, факторинг для боржників підприємства [41].

Досліджуючи інші оборотні активи, до яких можна віднести вартість матеріальних цінностей які були зіпсовані або втрачені, щодо яких не прийнято рішення про їх відшкодування, або суми податків і зборів, які були повернуті із бюджету, то з 2020 по 2021 рік бачимо зростання їх обсягу в структурі активів підприємства на 0,40 % або на 188 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік збільшення відбулося ще на 29,3% або на 13746 тис. грн. Збільшення інших оборотних активів, дозволяє підприємству отримувати додаткові вигоди або вирішувати нагальні проблеми, через можливість їх швидкого перетворення у грошові кошти протягом одного ділового циклу.

Досліджуючи фінансові ресурси, за рахунок яких і було сформовано актив підприємства (рис. 3.3), виявлено зростання загальної величини капіталу підприємства, головним чином, за рахунок збільшення поточних зобов'язань та забезпечень і власного капіталу. Сума кредиторської заборгованості з 2020 по 2022 рік збільшилася на 108858 тис. грн та на 6,1 в.п в структурі пасиву підприємства. Основу кредиторської заборгованості складають борги за спожитий природний газ – 388840 тис. грн або майже 97% від всієї кредиторської заборгованості станом на 31.12.2022 року.

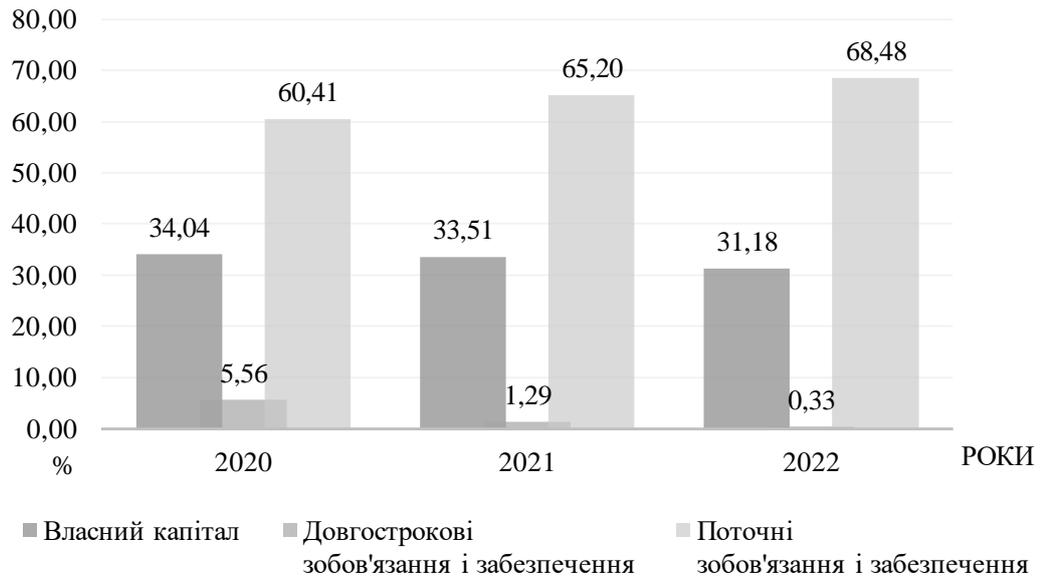

Рис. 3.3. Структурна динаміка фінансових ресурсів ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки

Суттєве зростання кредиторської заборгованості в 2022 році пов'язано із скасуванням дії ПСО (покладання спеціальних обов'язків) на ринку газу для підприємств теплокомуненерго. Це означає, що уряд більше не регулює ціни на газ, а постачальники тепла мають купувати газ за ринковими цінами. ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» купує газ у НАК «Нафтогаз України» і за 2022 рік заборгувало підприємству приблизно 500 млн. грн, що ставить під загрозу подальше функціонування ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО». Для покращення ситуації було взято кредит в АБ «Укргазбанк» на суму 13240 тис. грн, для поповнення обігових коштів та погашення частини боргу, що дозволило підприємству надалі функціонувати. Через високий рівень кредиторської заборгованості, до підприємства можуть вживатися певні санкції, можуть відкриватися судові справи, що може негативно відобразитися на репутації підприємства та його фінансовому стані.

Досліджуючи власний капітал підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» варто зазначити, що в абсолютному значенні його величина має позитивну динаміку до росту, з 2020 по 2021 відбулося збільшення

його суми на 1680 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 14966 тис. грн, але в частці структури пасиву підприємства поступово зменшується, через зростання поточних зобов'язань і забезпечень. В період з 2020 по 2021 рік сума власного капіталу зростає на 1680 тис. грн, але зменшилася на 0,52 в.п. в загальній частці, з 2021 по 2022 рік додатково ще зріс на 14966 тис. грн в абсолютному значенні та зменшився на 2,33 в.п. в частці питомої ваги. Основними подіями та чинниками, які дозволили збільшити власний капітал були – отримання на баланс новозбудованої котельні для теплопостачання спортивно-видовищного комплексу по вул. Петра Юрченка 1-а, це дозволило збільшити власний капітал на 8817 тис. грн.

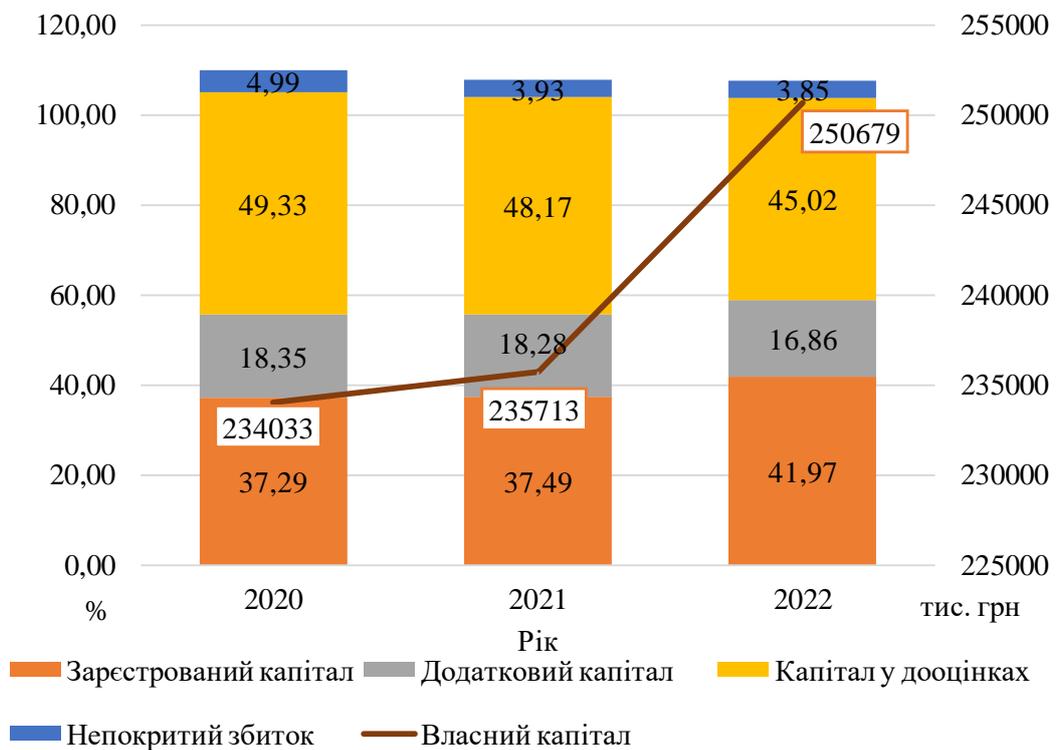

Рис. 3.4. Структура динаміка власного капіталу підприємства ПОК-ВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Частка зареєстрованого капіталу збільшується щороку, це пов'язано із внесками від Полтавської обласної ради, у 2021 році внески становили 13362 тис. грн, у 2022 році – 8000 тис. грн. Частка додаткового капіталу пос-

тупово зменшується, з 2020 по 2021 рік на 0,07 в.п, з 2021 по 2022 роки ще на 1,42 в.п. Говорячи про капітал в дооцінках, то він займає левову частку в структурі власного капіталу, але в питомій вазі має тенденцію до зменшення. З 2020 по 2022 рік зменшився на 4,31 в.п. або на 2575 тис. грн. Основною причиною його зменшення є перевищення сум попередніх дооцінок на сумою попередніх уцінок залишкової вартості об'єктів основних засобів, що вибувають із балансу (списання).

ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має непокриту збитки, які відносяться до «хворих» статей балансу. Бачимо, що в питомій вазі частка непокрытих збитків зменшується, але в абсолютному значенні зростає, з 2020 по 2022 рік зросли на 371 тис. грн. Також про незадовільну роботу підприємства вказує рівень грошових коштів, який із 2020 по 2022 рік зменшився на 1,38 в.п. в питомій вазі оборотних активів, хоча рівень має бути не менше 10% для нормального функціонування. Також дебіторська заборгованість має дорівнювати кредиторській заборгованості в частці питомої ваги, але для ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 9,28 в.п. (станом на 31.12.2022 року), що може призвести до проблем із платоспроможністю в майбутньому.

Говорячи про поточні зобов'язання та забезпечення то з 2020 по 2021 рік відбулося зростання їх величини на 43217 тис. грн в абсолютному значенні і на 4,79 в.п. в частці структури. З 2021 по 2022 рік відбулося додаткове збільшення ще на 91921 тис. грн та на 3,28 в.п. в частці. Найбільш вагому частку в поточних зобов'язаннях та забезпеченнях займає кредиторська заборгованість, а також інші поточні зобов'язання.

Інші поточні зобов'язання включають в себе «Податкові зобов'язання» та розрахунки з іншими кредиторами, наприклад з ПАТ «НЕФКО» та ПАТ «Полтававодоканал». ПАТ «НЕФКО» надав кредит для реконструкції котельні за вул. Європейською, в загальній сумі 535 тис. грн, під 6% в євро, також були надані інші кредити від даної організації на суму 1070 тис. грн

станом на 31.12.2022 року. З ПАТ «Полтававодоканал» було укладено договір із переуступкою права вимоги у сумі 901 тис. грн.

Підсумовуючи вище сказане, можна дійти висновку, що майновий стан підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» незадовільний. Однією із причин незадовільного стану є те, що тарифи на послуги регулюються державою, що не дозволяє ефективно вирішувати всі наявні проблеми. Наявність багатьох хворих статей балансу, свідчить про те, що керівництву підприємства варто переглянути стратегію управління і покращувати ситуацію як з дебіторською так і кредиторською заборгованістю.

3.2. Аналіз показників ліквідності й платоспроможності підприємства

Фінансовий стан підприємства з позиції короткострокової перспективи оцінюється показниками ліквідності й платоспроможності, що в загальному вигляді характеризують його здатність вчасно і у повному обсязі здійснювати розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями з контрагентами.

Виходячи зі сформованої структури активів і пасивів ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» проаналізуємо його ліквідність і платоспроможність. На першому етапі складемо та проаналізуємо баланс ліквідності підприємства (табл. 3.2).

Побудувавши баланс ліквідності, виявлено такі співвідношення між групами:

2020 рік	2021 рік	2022 рік
$\left\{ \begin{array}{l} A1 < П1 \\ A2 > П2 \\ A3 > П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} A1 < П1 \\ A2 > П2 \\ A3 > П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} A1 < П1 \\ A2 > П2 \\ A3 > П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$

Таблиця 3.2

Баланс ліквідності підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Актив	2020	2021	2022	Пасив	2020	2021	2022	Надлишок +,-		
								2020	2021	2022
Група А1 Грошові кошти	12676	4572	3730	Група П1 Поточні зобов'язання Кредит.заборг. за товари, роботи	410617	415398	524429	-397941	-410826	-520699
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	314248	326533	388378	Група П2 Короткострокові кредити банку	0	35997	15171	314248	290536	373207
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	76264	79110	89817	Група П3 Довгострокові зобов'язання	42934	16244	13580	33330	62866	76237
Група А4 Необоротні активи	284396	293137	321934	Група П4 Власний капітал	234033	235713	250679	50363	57424	71255
Баланс гр.1+2+3+4	687584	703352	803859	Баланс гр.1+2+3+4	687584	703352	803859	-	-	-

Аналізуючи вище отримані результати, можна зробити висновок, що у 2020 – 2022 роках для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» не забезпечується абсолютна ліквідність балансу. Грошових коштів на підприємстві менше на 397941 тис. грн станом на 2020 рік, менше на 410826 тис. грн станом на 2021 рік і менше на 520699 тис. грн на 2022 рік, ніж це потрібно для погашення термінової заборгованості на дату складання балансу. Швидколіквідні активи які на 98% складаються із дебіторської заборгованості перевищують суму відносно термінових боргів на 314248 тис. грн станом на 2020 рік, на 290536 тис. грн станом на 2021 рік та на 373207 тис. грн станом на 2022 рік, при цьому бачимо накопичення дебіторської заборгованості. Так як підприємство має проблеми із її поверненням та деяка частина переходить у безнадійну заборгованість, неможливо на 100% стверджувати, що підприємство залишиться платоспроможним у найближчій перспективі.

Вартість середньоліквідних активів перевищує суму середньотермінових боргів на 33330 тис. грн у 2020 році, на 62866 тис. грн у 2021 році та на 76327 тис. грн у 2022 році, що забезпечить платоспроможність підприємства у середньостроковій перспективі. Водночас, вартість важко ліквідних і неліквідних активів повинна бути меншою від вартості довгострокових зобов'язань і власного капіталу. Так як для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» важко ліквідні і неліквідні активи перевищуються вартість довгострокових зобов'язань і власного капіталу в період з 2020 по 2022 рік – це свідчить, про нестабільності підприємства у віддаленій перспективі.

Також, для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» не виконується рівність - $A1+A2 \geq P1 + P2$; $A4 \leq P4$, то можна зробити висновок про поточну не ліквідність, яка свідчить про неплатоспроможність підприємства в майбутньому. Підприємству доцільно найближчим часом здійснити заходи, спрямовані на накопичення необхідного розміру грошових коштів і їх еквівалентів або реструктурувати найбільш термінові борги, оптимізувати дебіторську заборгованість [19].

Проаналізуємо ліквідність підприємства за допомогою коефіцієнтів, це дозволить зрозуміти, яка частина оборотного капіталу підприємства, має власну ліквідність, тобто здатністю перетворюватися за визначений термін у грошову форму, при відношенні до суми короткострокових зобов'язань показує, яку частку короткострокових зобов'язань підприємство «покриє» [18]. Для проведення розрахунків побудуємо таблицю 3.3.

Таблиця 3.3

Показники ліквідності та платоспроможності підприємства «ПОЛТАВАТЕП-ЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

№ з/п	Показники	2020	2021	2022	Темп зростання, %	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
1	Власний оборотний капітал, тис. грн	-13637	-49696	-72078	364,42	145,04
2	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), грн/грн	0,97	0,89	0,87	91,75	97,75
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності, грн/грн	0,9	0,820	0,822	91,11	100,30
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, грн/грн	0,030	0,010	0,007	33,33	67,76
5	Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, грн/грн	0,19	0,18	0,17	94,36	94,98
6	Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, грн/грн	0,765	0,723	0,720	94,52	99,50
7	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, грн/грн	-0,03	-0,12	-0,15	358,04	123,96
8	Коефіцієнт фінансового лівериджу, грн/грн	0,16	0,04	0,01	23,57	27,88
9	Коефіцієнт відновлення платоспроможності, грн/грн	-2,07	-3,59	-14,31	173,43	398,61
10	Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості, грн/грн	0,554	0,546	0,64	98,52	117,27
11	Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами, грн/грн	-0,22	-0,25	-0,30	112,58	119,63

Проаналізувавши отримані дані, можна зробити висновок, що величина власного оборотного капіталу має негативну динаміку (рис. 3.5).

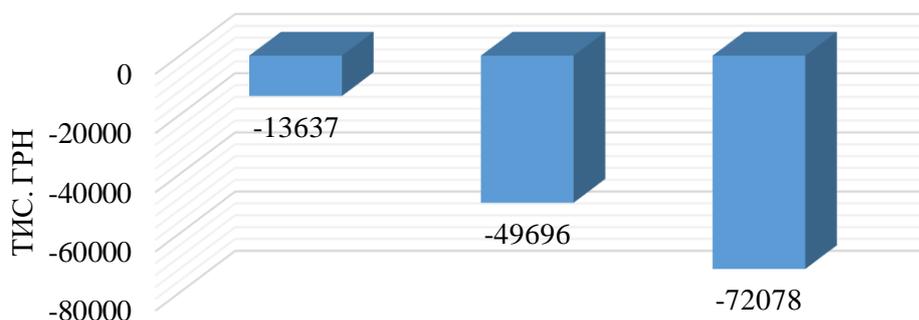

Рис. 3.5. Динаміка власного оборотного капіталу ПOKBПТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

З 2020 по 2021 рік значення ВОК зменшилося на 36059 тис. грн, або майже в 2,64 рази. З 2021 по 2022 рік зниження відбулося ще на 22382 тис. грн або на 45%. Нестача ВОК є негативним явищем для підприємства, це змушує підприємство зменшувати обсяг виробництва продукції, що не найкращим чином впливає на фінансовий стан підприємства.

Говорячи, про загальний коефіцієнт ліквідності (покриття) то сума цього коефіцієнта має тенденцію до зменшення. Починаючи із 2020 по 2021 рік значення зменшилося на 0,08 грн/грн або на 8,25%, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,02 грн/грн або на 2,25% (рис. 3.6).

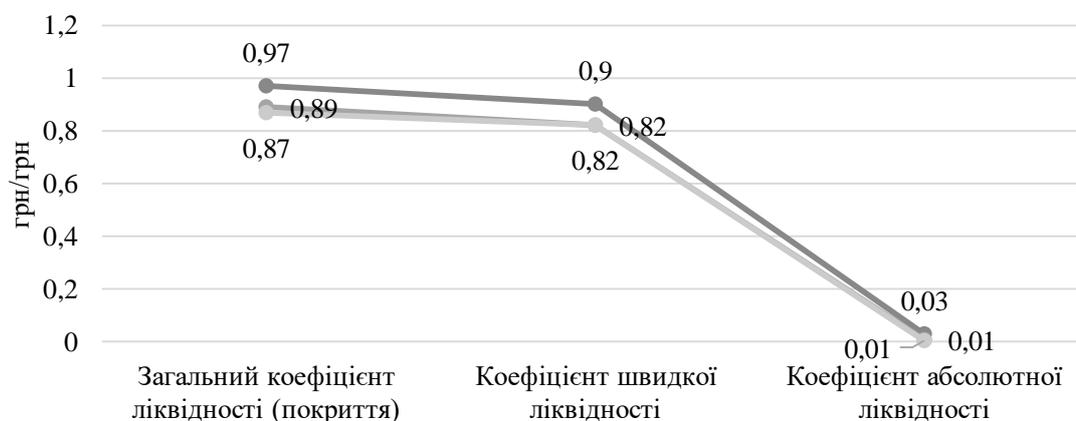

Рис. 3.6. Динаміка коефіцієнтів загальної, швидкої та абсолютної ліквідності підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття) не відповідає нормативним значення, це означає, що ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має неліквідний баланс. Для підвищення значення загальної ліквідності необхідно працювати в напрямку підвищення суми оборотних активів і зниження суми поточних зобов'язань. Для зниження суми поточних зобов'язання можна, наприклад, домовитися про надання кредитних коштів на більш тривалий період часу.

Зокрема, величина коефіцієнту швидкої ліквідності, має негативну динаміку до росту. З 2020 по 2021 рік, цей значення коефіцієнту зменшилося майже на 9% або на 0,08 грн/грн. При цьому з 2021 по 2022 рік спостерігаємо зростання величини даного коефіцієнта на 0,002 грн/грн або на 0,30%. Отримані показники відповідають нормативним – 0,7-0,8 грн/грн, тому ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» здатне протягом короткого періоду погасити свої короткострокові зобов'язання. При цьому існує негативна динаміка до зменшення цього показника, яка пов'язана із збільшенням поточних зобов'язань підприємства.

Значення коефіцієнту абсолютної ліквідності ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має негативну динаміку до росту. З 2020 по 2021 рік цей коефіцієнт зменшився на 0,02 грн/грн або майже на 74%, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,003 грн/грн або на 32,24%. Коефіцієнт абсолютної ліквідності не відповідає нормативним значенням, отримані значення суттєво відрізняється від нормативних значень – 0,2-0,3 грн/грн. Це може свідчити про те, що ліквідність ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» є недостатньою, підприємство не може негайно погасити свої зобов'язання. Для підвищення значень абсолютної ліквідності підприємство може залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів.

У повній мірі оцінивши коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, варто зазначити, що значення коефіцієнта має негативну динаміку до росту. Кожного року починаючи із 2020 по 2022 відбувалося зменшення на 0,01 грн/грн, або на 5,64% і 5,02% відповідно (рис. 3.7). Зниження цього пока-

зника є негативним явищем, так як все менше поточних зобов'язань покривається запасами.

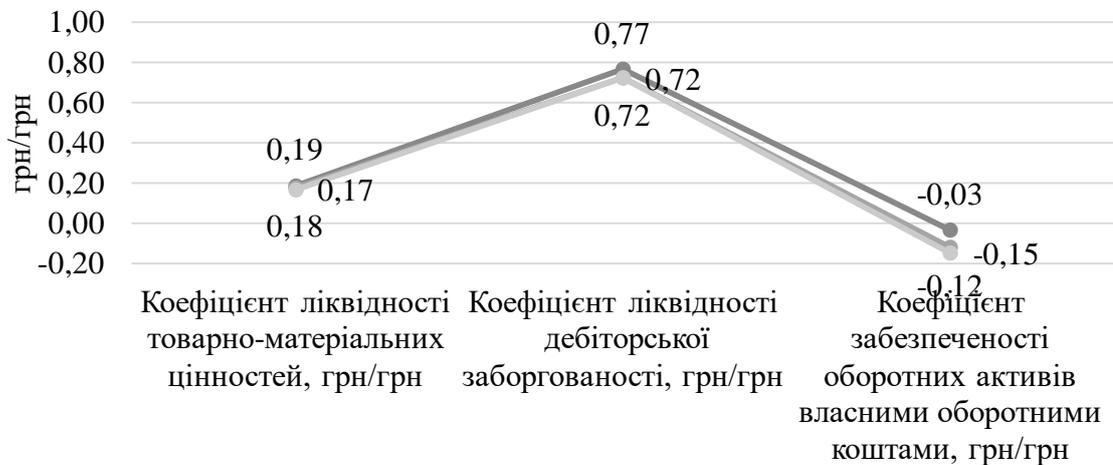

Рис 3.7. Динаміка коефіцієнтів ліквідності активів ПОВВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Величина коефіцієнту ліквідності дебіторської заборгованості підприємства ПОВВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має негативну динаміку до росту. З 2020 по 2021 рік коефіцієнт зменшився на 0,039 грн/грн або майже на 6%, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,003 грн/грн, або на 0,5%. Негативна динаміка до росту даного показника свідчить проте, що все менше надходжень від дебіторів буде використано для погашення короткострокових зобов'язань.

Водночас коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, який характеризує платоспроможність підприємства, має негативну динаміку до росту та від'ємне значення. З 2020 по 2021 рік це показник зменшився на 0,09 грн/грн, або майже у 2,58 рази, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,03 грн/грн, або на 23%. Нормативне значення для даного показника знаходиться має бути нижчим за 0,5 але більше 0,1. Так як отримані результати не відповідають нормативним значенням, це свідчить про те, що підприємство ПОВВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» не може самостійно фінансувати свою поточну діяльність, структура балансу є незадовільною.

При цьому коефіцієнт фінансового лівериджу має негативну динаміку до росту. Починаючи із 2020 по 2021 рік зменшився на 0,12 грн/грн або на

76,43%, а з 2021 по 2021 рік, ще на 0,03 грн/грн або на 72,12 %. Головним чином зменшення даного показника пов'язано із збільшенням власного капіталу і зменшенням довгострокових зобов'язань і забезпечень. Зменшення цього показника є позитивним явищем, оскільки свідчить про зниження фінансової залежності підприємства від зовнішніх інвесторів значно, при цьому це може бути свідченням того, що підприємство втрачає зовнішніх інвесторів, через свій незадовільний фінансовий стан.

Досліджуючи частку кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛО-ЕНЕРГО» можна зробити висновок, що в період з 2020 по 2021 рік частка мала негативну динаміку до росту. В досліджуваній період величина зменшилася на 0,008 грн/грн або на 1,48%, водночас з 2021 по 2022 рік цей показник зріс на 0,094 грн/грн, або на 17,27%. Збільшення даного показника є негативним явищем, так як це означає те, що на 1 грн власного капіталу припадає 50-60 копійок кредиторської і дебіторської заборгованості, що не додає фінансової стійкості підприємству.

Говорячи про коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами, варто відмітити те, що цей значення даного показника має негативну динаміку до росту. В період з 2020 по 2021 рік цей показник зменшився на 0,03 грн/грн або на 12,58%, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,05 грн/грн або на 19,63%. Позитивним явищем для підприємства є коли сума цього коефіцієнту збільшується і має позитивним значення, так як отримані результати не відповідають нормативним це може свідчити про те, що підприємство має незадовільну поточну платоспроможність.

У фінансовому аналізі важливе місце займає аналіз та порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості, так як вони суттєво впливають на фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Аналіз даних показників проведемо у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Динаміка співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства ПОВВІТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» у 2020-2022 роках

Найменування статей	На кінець року		Найменування статей	На кінець року		Співвідношення ДЗ і КЗ	
	абсолют. значення, тис. грн	питома вага, %		абсолют. значення, тис. грн	питома вага, %	Δ	%
2022 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	311403	100	Кредиторська заборгованість, усього	372333	100	-60930	83,64
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	252159	80,98	1. За товари, роботи, послуги	297812	79,99	-45653	84,67
2. По розрахунках	0	0	2. По розрахунках	0	0	0	0
3. Інша дебіторська заборгованість	59244	19,02	3. Інша кредиторська заборгованість	74521	20,01	-15277	79,50
2021 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	323690	100	Кредиторська заборгованість, усього	358236	100	-34546	90,36
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	288326	89,07	1. За товари, роботи, послуги	302076	84,32	-13750	95,45
2. По розрахунках	0	0	2. По розрахунках	0	0	0	0
3. Інша дебіторська заборгованість	35364	10,93	3. Інша кредиторська заборгованість	56160	15,68	-20796	62,97
2022 рік							
Дебіторська заборгованість, усього	388378	100	Кредиторська заборгованість, усього	459112	100	-70734	84,59
У тому числі:			У тому числі:				
1. За товари, роботи, послуги	336532	86,65	1. За товари, роботи, послуги	401897	87,54	-65365	83,74
2. По розрахунках	0	0	2. По розрахунках	0	0	0	0
3. Інша дебіторська заборгованість	51846	13,35	3. Інша кредиторська заборгованість	57215	12,46	-5369	90,62

Можна зробити висновок, що в період з 2020 по 2022 рік кредиторська заборгованість ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» перевищує дебіторську. У цілому дебіторська та кредиторська заборгованість має залишатися приблизно на одному рівні, при цьому стаються випадки, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську. З точки зору загальноекономічних концепцій це явище є позитивним, так як підприємство залучає більше коштів в оборот, ніж відволікає з нього, що є свідченням раціонального використання коштів. З точки зору бухгалтерії це явище є негативним, тому, що навіть якщо підприємство стягне всю дебіторську заборгованість, то все рівно зобов'язання підприємства не будуть погашені. На їх погашення потрібно витрачати додаткові грошові ресурси підприємства, що може погіршити його фінансовий стан і платоспроможність.

Так, у 2020 році перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською становило – 60930 тис. грн, тобто дебіторської заборгованості було менше на 16,36% ніж кредиторської (рис. 3.8). При цьому кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги перевищувала дебіторську на 45653 тис. грн, або на 15,33%, а інша кредиторська заборгованість перевищувала іншу дебіторську заборгованість на 15277 тис. грн, або на 20,5%.

Рис. 3.8. Динаміка величини дебіторської та кредиторської заборгованості ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Вже у 2021 році ситуація дещо покращилася і перевищення кредиторської заборгованості становило – 34544 тис. грн, тобто дебіторської заборгованості було менше на 9,64% ніж кредиторської. Варто зазначити, що кредиторська заборгованість за товар роботи та послуги перевищувала аналогічну дебіторську заборгованість на 13750 тис. грн або на 4,55 %, а інша кредиторська заборгованість перевищувала іншу дебіторську заборгованість на 20794 тис. грн або на 37,03%.

Говорячи про 2022 рік, то ситуація із співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості погіршилася в порівнянні із 2021 роком. Перевищення кредиторської заборгованості становило – 70734 тис. грн, тобто дебіторської заборгованості було менше на 15,41%. Значне зростання кредиторської заборгованості, головним чином пов'язано із зростанням поточної кредиторської заборгованості за одержаними авансами. Досліджуючи більше детально кредиторську та дебіторську заборгованість, то кредиторська заборгованість за роботи, товари та послуги перевищувала аналогічну кредиторську на 65365 тис. грн або на 16,26%, а інша кредиторська заборгованість перевищувала іншу дебіторську заборгованість на 5369 тис. грн, або на 9,38%.

Так як, більшу частку кредиторської заборгованості займають банківські кредити на поповнення обігових коштів та заборгованість за товари, роботи та послуги, це може свідчити про те, що грошових коштів не вистачає на підприємстві, так як дебітори платять підприємству рідше, ніж підприємство повинно сплачувати за своїми зобов'язаннями. При цьому дебіторська заборгованість щороку збільшується, це означає те, що заходи які проводить підприємство по її зменшенню не є ефективними, обігові кошти які можна було б повернути із дебіторської заборгованості на підприємство або не повертаються, або повертаються в незначній кількості для повноцінного функціонування підприємства. Нестача обігових коштів на підприємстві може призвести до зниження показників платоспроможності підприємства. Також варто зважати на відміну регулювання цін на газ для комунальних підприємств, що змушує їх купувати його за більш високим цінам, ніж які були раніше.

Зараз розрахуємо, чи можливо відновити платоспроможність на підприємстві ПрАТ «Полтавамаш» за 6 місяців (рис. 3.9).

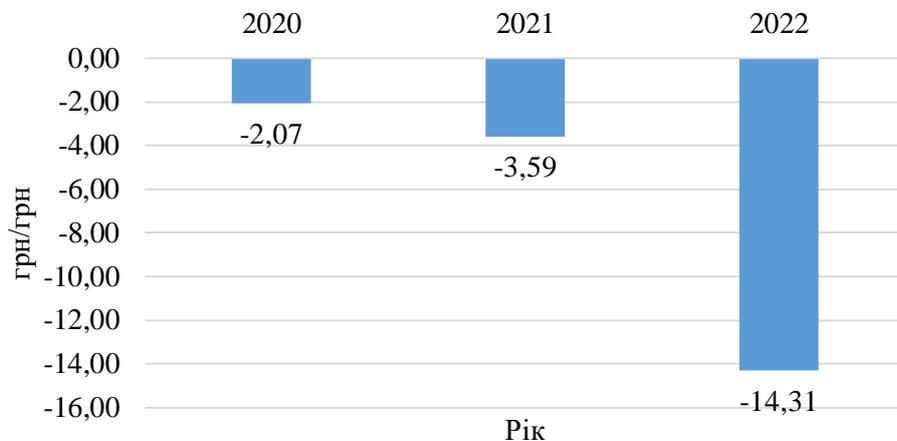

Рис. 3.9. Динаміка коефіцієнту відновлення платоспроможності ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Для підприємства ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» було розраховано коефіцієнт відновлення платоспроможності, так як значення коефіцієнтів поточної ліквідності та забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами нижчі за нормативні значення. З 2020 по 2021 рік величина показника зменшилася на 1,52 грн/грн або на 73,43%, а з 2021 по 2022 рік ще на 10,72 грн/грн або на 298,61%. Так як отримані результати менше 1, це означає, що у підприємства відсутні реальні можливості відновити свою платоспроможність протягом 6 місяців і досить реальні шанси взагалі її втрати в майбутньому.

Для покращення цієї ситуації варто накопичувати готівка, шляхом продажу незадіяних необоротних активів та повернення частини дебіторської заборгованості, не обтяжуватися новими боргами.

3.3. Оцінювання фінансової стійкості й ефективності фінансово-економічної діяльності ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО»

З позиції довгострокової перспективи одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства – фінансова стійкість. Аналіз стійкості фінансового стану на ту або іншу дату дозволяє відповісти на питання: наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами протягом періоду, що передує цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав вимогам ринку і потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва, а надлишкова – перешкоджати розвитку, ускладнюючи витрати підприємства надлишковими запасами і резервами [30].

Здійснимо розрахунки та проаналізуємо коефіцієнти фінансової стійкості ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» у 2021-2021 рр. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Основні показники фінансової стійкості підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки

№ з/п	Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темп зростання,%	
					2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7
1	Наявність власних коштів підприємства в обороті	-51827	-58765	-74767	113,39	127,23
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,40	0,35	0,32	87,50	91,43
3	Коефіцієнт автономії	0,340	0,335	0,312	98,53	93,13
4	Коефіцієнт фінансової залежності	2,94	2,98	3,21	101,36	107,72
5	Коефіцієнт фінансового ризику	1,94	1,98	2,21	102,06	111,62
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,06	-0,21	-0,29	350,00	138,10
7	Коефіцієнт покриття запасів	-0,51	-1,62	-2,83	317,65	174,69
8	Коефіцієнт загальної заборгованості	1,77	1,95	2,20	110,17	112,82
9	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	0,52	0,50	0,45	96,15	90,00

Говорячи про наявність власних коштів підприємства в обороті, то у 2020 році це значення було від’ємним і склало -51827 тис. грн. (рис. 3.10).

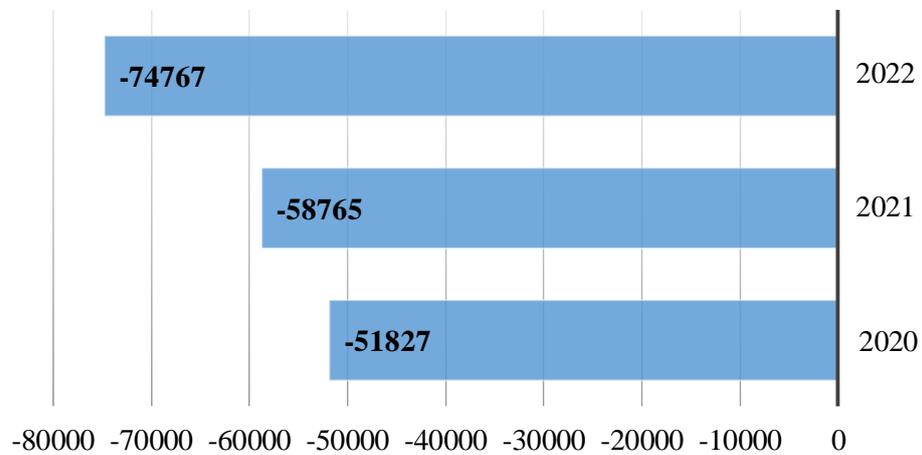

Рис. 3.10. Динаміка величини власних коштів підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» в обороті, тис. грн

У 2021 році відбулося погіршення ситуації і наявність власних коштів зменшилася ще на 6938 тис. грн, а у 2022 році нестача збільшилася ще на 16002 тис. грн до рівня -74767 тис. грн. Негативна динаміка до зростання власних коштів свідчить, про те, що підприємство з кожним роком втрачає частину своєї платоспроможності, все менше і менше коштів спрямовуються на капітальні інвестиції та вирішення нагальних проблем.

Аналізуючи коефіцієнт фінансової стійкості, можна зазначити, що в досліджуваній період значення коефіцієнта зменшується (рис. 3.11). У 2021 році зменшилося на 0,05 грн/грн в порівнянні із 2020 роком, а у 2022 році зменшилося ще на 0,03 грн/грн в порівнянні із 2021 роком. Нормативне значення даного показника – 1 грн/грн. Чим далі значення коефіцієнта від 1, тим нестабільнішим є фінансовий стан підприємства і як бачимо кожного року стан погіршується, через недостатнє зростання власного капіталу.

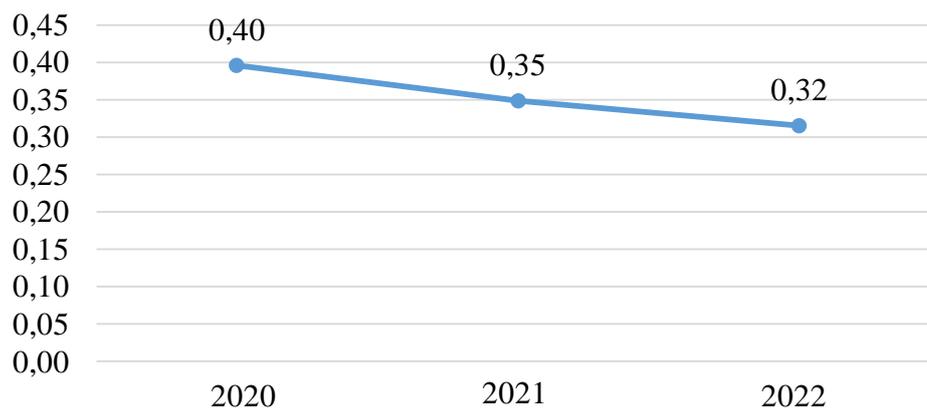

Рис. 3.11. Динаміка коефіцієнта фінансової стійкості підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», грн/грн

Досліджуючи значення коефіцієнту автономії підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» варто зазначити, що величина коефіцієнту має негативну динаміку до росту. У 2020 році значення коефіцієнта складало 0,340 грн/грн, але вже у 2021 році бачимо зниження даного показника на 0,05 грн/грн, а у 2022 році знову відбулося зниження даного показника на 0,023 грн/грн до рівня 0,312 грн/грн (рис. 3.12). Мінімальне критичне значення цього коефіцієнта – 0,5. Так як значення коефіцієнта автономії підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» кожного року зменшується і становить менше 0,5 грн/грн, це свідчить про те, що більшість зобов'язань підприємства воно не може покрити за власний рахунок, доводиться залучати додаткові позикові кошти, що негативно відображається на фінансовому стані підприємства.

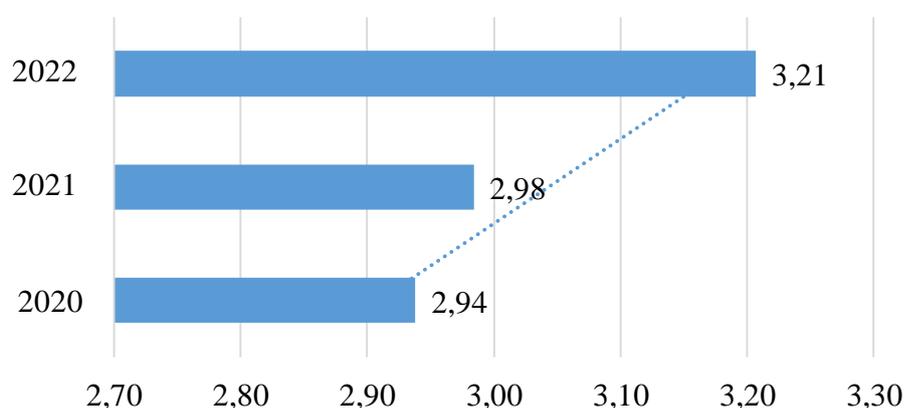

Рис. 3.12. Динаміка коефіцієнта фінансової залежності ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», грн/грн

Значення коефіцієнту фінансової залежності для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період зростають. У 2021 році відбулося зростання даного показника на 0,05 грн/грн ніж у попередньому році, а у 2022 році відбулося інтенсивне збільшення даного показника на 0,22 грн/грн, ніж у 2021 році. Рекомендоване значення коефіцієнта фінансової залежності – 2 грн/грн. Так як отримані результати більші рекомендованого значення у підприємства можуть виникнути проблеми, в майбутньому, з дефіцитом грошових засобів та загрозою неплатоспроможності.

Говорячи про коефіцієнт фінансового ризику для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» то за досліджуваний період його величина має позитивну динаміку до росту. Станом на 2020 рік, значення даного коефіцієнта складало -1,94 грн/грн, але вже у 2021 році відбулося зростання величини даного показника на 0,05 грн/грн, при цьому зростання продовжувалося і у 2022 році, коли значення коефіцієнту збільшилося на 0,22 грн/грн. Вцілому зростання даного показника є негативним явищем для підприємства, це свідчить про підвищення залежності від залучених джерел, втрату фінансової автономії.

Розрахувавши коефіцієнт маневреності власного капіталу підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», дійшли висновку, що він має негативну динаміку до росту. Починаючи з 2020 по 2021 рік цей показник зменшився на 0,21 грн/грн, а з 2021 по 2022 рік, ще на 0,08 грн/грн. Нормативне значення показника коливається в межах від 0,4 до 0,6. Так як, отримані результати менше нормативних, це свідчить про погіршення фінансового стану підприємства, не створюють можливості щодо фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, погіршується можливість проведення розрахунків з кредиторами.

Аналізуючи значення коефіцієнту покриття запасів, варто зазначити, що значення є від'ємним та існує тенденція до зниження цього показника. У період з 2020 по 2021 рік, величина коефіцієнту зменшилася на 1,12 грн/грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 1,21 грн/грн. (рис. 3.13).

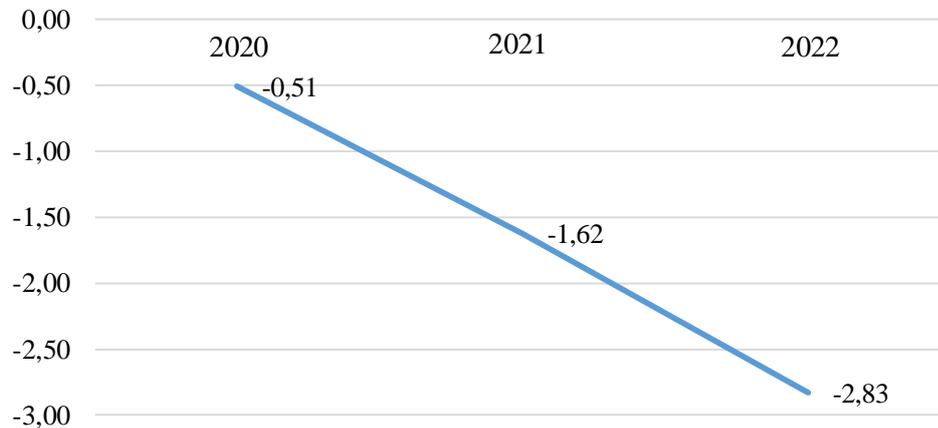

Рис. 3.13. Динаміка коефіцієнта покриття запасів ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», грн/грн

Нормальним вважається фінансовий стан, коли значення цього коефіцієнта становить 0,8. Так як отримані результати не відповідають нормативним, це свідчить про те, що власними джерелами не покривається необхідна величина запасів та затрат.

Досліджуючи коефіцієнт загальної заборгованості для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» об'єктивним є те, що його величина має динаміку до росту. У 2021 році значення збільшилося на 0,17 раз/рік в порівнянні з 2020 роком, коли значення даного коефіцієнта становило 1,77 раз/рік. У 2022 році відбулося поступове збільшення суми даного показника на 0,25 раз/рік, ніж у 2021 році. Оскільки коефіцієнт загальної заборгованості для підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» перевищує одиницю, можна говорити про кризовий фінансовий стан підприємства.

Значення коефіцієнта співвідношення власного і залученого капіталу підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має негативну дина-

міку до росту. У період з 2020 по 2021 рік величина цього показника зменшилася на 0,02 грн/грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 0,05 грн/грн. Нормативне значення даного показника – 1 грн/грн. Зменшення цього показника в динаміці свідчить про підсилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості.

Важливим етапом аналізу фінансової стійкості на підприємстві ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» є оцінювання запасу фінансової стійкості. Для розрахунку даного показника побудуємо таблицю 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок фінансової стійкості підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Показник	2020	2021	2022
Загальна величина запасів	26885	30634	25475
Наявність власних коштів	-51827	-58765	-74767
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	-13629	-49696	-72078
Наявність загальних коштів	-13629	-13699	-58878
Фв=В-Зп	-78712	-89399	-100242
Фвд = ВД-Зп	-40514	-80330	-97553
Фзк=ЗК-Зп	-40514	-44333	-123028
Трикомпонентний показник фінансової стійкості	{0,0,0}	{0,0,0}	{0,0,0}

Провівши оцінювання запасу фінансової стійкості на підприємстві ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» можна зробити висновок, що воно перебуває у кризовому фінансовому стані. Так, у 2020 році трикомпонентний показник фінансової стійкості становив - {0,0,0}. Це означає, що на підприємстві спостерігається дефіцит власних коштів, довгострокових позикових коштів і загальних коштів.

У 2021 році ситуація продовжувала погіршуватися, наявність власних коштів зменшилася на 6938 тис. грн, дефіцит власних коштів та довгострокових позикових коштів збільшився на 39816 тис. грн, а дефіцит загальних коштів на 3819 тис. грн в порівнянні із попереднім періодом. На кінець року пе-

ребувало також у кризовому фінансовому стані, так як трикомпонентний показник фінансової стійкості становив {0,0,0}.

Станом на 2022 рік покращень для підприємства не відбулося. Дефіцит власних коштів збільшився на 10843 тис. грн, дефіцит власних коштів та довгострокових позикових коштів збільшився на 17223 тис. грн в порівнянні із 2021 роком. Дефіцит загальних коштів збільшився на 78695 тис. грн в порівнянні із попереднім періодом. На кінець 2022 року, підприємство продовжило перебувати у кризовому фінансовому стані, трикомпонентний показник фінансової стійкості становив {0,0,0}.

Кризове фінансове становище на підприємстві ПОКВПТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період є результатом того, що необоротні активи перевищують власний капітал, довгострокових зобов'язань та забезпечень, короткострокових кредитів банку недостатньо для покриття дефіциту власного капіталу. Для того, щоб покращити фінансовий стан ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» варто проводити вивчення руху дебіторської заборгованості з метою її поліпшення та зменшення, шляхом перевірки клієнтів на предмет доброчесності та вчасної сплати за попередньо надані послуги за допомогою власних джерел або сторонніх ресурсів, розробити і реалізовувати стратегічну фінансову політику підприємства, з метою виведення його із кризового фінансового становища.

Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами його діяльності: операційній, інвестиційній, фінансовій. Динаміку проведення операцій формування і розподілу прибутку підприємства проаналізуємо в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Аналіз формування та розподілу прибутку підприємства ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки, тис. грн

№ з/п	Показник	Рядок Ф№2	Розрахунок	2020-й рік	2021-й рік	2022-й рік	Абс. відх.	Абс. відх.
-------	----------	-----------	------------	------------	------------	------------	------------	------------

							(2021- 2020)	(2022- 2021)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		886421	883719	845167	-2702	-38552
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050		923649	853747	804933	-69902	-48814
3	Валовий прибуток(збиток)	2090	(p1-p2)	-37228	29972	40234	67200	10262
4	Інші операційні доходи	2120		7911	8476	7779	565	-697
5	Сумарні операційні доходи	(2000+ 2120)	(p1+p4)	894332	892195	852946	-2137	-39249
6	Адміністративні витрати	2130		14290	16592	19598	2302	3006
7	Витрати на збут	2150		-	-	-	-	-
8	Інші операційні витрати	2180		6987	25872	25272	18885	-600
9	Сумарні операційні витрати	(2050+ 2130+ +2150+ 2180)	(p2+p6+ +p7+p8)	944926	896211	849803	-48715	-46408
10	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	2190	(p5-p9)	-50594	-3926	3143	46668	7069
11	Дохід від інвестиційної та фінансової діяльності	(2200+ 2220+ +2240)		2878	12300	4078	9422	-8222
12	Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності	(2250+ 2255+ +2270)		4167	7579	13323	3412	5744
13	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	2290	(p10+p11- -p12)	-51883	795	-6102	52678	-6897
14	Витрати з податку на прибуток	2300		-	-	-	-	-
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	(p13-p14)	-51883	795	-6102	52678	-6897
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		-1105	-1109	-1085	-4	24
17	Сукупний дохід	2465	(p15+p16)	-52988	-314	-7187	52674	-6873

Говорячи про суму собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), то даний показник має тенденцію до зменшення, що є позитивним явищем для підприємства. З 2020 по 2021 рік показник зменшився на 69902 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 48814 тис. грн. Динаміка до зменшення собівартості відбувається за рахунок зменшення витрат на виробництво теплової енергії.

Значення валового прибутку підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має позитивну динаміку до зростання. Найбільше зростання відбулося із 2020 по 2021 рік, коли сума валового прибутку зросла на 67200 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік зріс ще на 10262 тис. грн. Зростання значення даного показника пояснюється переважанням чистого доходу над собівартістю. Величина інших операційних доходів за досліджуваний період зменшилися на 132 тис. грн, що пов'язано із зменшенням надходжень від продажу ТМЦ та штрафів отриманих. Значення сумарного операційного доходу підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період зменшується, з 2020 по 2021 рік на 2137 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 39249 тис. грн, що пояснюється зменшенням чистого доходу від реалізації послуг підприємством.

Аналізуючи величину адміністративних витрат підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», можемо зробити висновок, що вона має позитивну динаміку до росту. З 2020 по 2021 рік зросла на 2302 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 3006 тис. грн, що пов'язано із збільшенням витрат на виплату заробітної плати, витрат на банківські послуги та матеріальні витрати. Сума інших операційних витрат має також позитивну динаміку до росту, найбільше зростання відбулося із 2020 по 2021 рік 18885 тис. грн, при цьому з 2021 по 2022 рік відбулося зменшення витрат на 600 тис. грн. Зростання значення інших операційних витрат підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» пов'язано із зростанням витрат на операційну діяльність і суттєвими відрахуваннями до резерву сумнівних боргів. Величина сумарних операційних витрат підприємства зменшується за досліджуваний період. З 2020 по 2021 рік зменшилися на 48715 тис. грн, а з 2021 по 2022 рік ще на 46408 тис. грн. Зменшення відбувається головним чином за рахунок зменшення собівартості наданих послуг підприємством.

З 2020 по 2021 рік підприємство отримувало збитки від операційної діяльності, при цьому у 2022 році підприємство отримало прибуток від опера-

ційної діяльності у сумі 3143 тис. грн. Збитки від операційної діяльності сформувалися через те, що сумарні операційні доходи не покривали сумарні операційні витрати, крім 2022 року.

Досліджуючи величину доходу від інвестиційної та фінансової діяльності, можна побачити, що з 2020 по 2021 рік доходи зросли на 9422 тис. грн головним чином за рахунок зростання суми інших фінансових доходів (дисконту) на 4823 тис. грн та оприбуткуванню від раніше списаних активів (металобрухт, б/в матеріали) на суму майже 4000 тис. грн. З 2021 по 2022 рік доходи зменшилися на 8222 тис. грн. головним чином за рахунок зменшення інших фінансових доходів (дисконту) та оприбуткуванню від раніше списаних активів (металобрухт, б/в матеріали). Витрати від інвестиційної і фінансової діяльності підприємства ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», з 2020 по 2021 рік зросли на 3412 тис. грн за рахунок збільшення кількості відсотків за користуванням кредитом, майже на 2200 тис. грн і інших фінансових витрат. З 2021 по 2022 рік витрати зросли на 5744 тис. грн за рахунок збільшення кількості відсотків нарахованих за користуванням кредитом та збільшенням інших фін. витрат.

Говорячи про величину прибутку від звичайної діяльності до оподаткування та суму чистого фінансового результату, то станом на 2020 рік підприємство отримало збитки на суму 51883 тис. грн, проте у 2021 році ситуація значно покращилася і підприємство отримало прибуток у розмірі 795 тис. грн, за рахунок зменшення величини збитків від операційної діяльності та зростання доходів від інвестиційної та фінансової діяльності. Проте вже у 2022 році підприємство отримало збитки від звичайної діяльності у сумі 6102 тис. грн, за рахунок зменшення доходів від інвестиційної та фінансової діяльності та водночас зростанню витрат на інвестиційну та фінансову діяльність.

Значення сукупного доходу та іншого сукупного доходу після оподаткування має негативну динаміку до росту. Сума сукупного доходу підприємства з 2020 по 2021 рік збільшилася на 52674 тис. грн, але з 2021 по 2022 рік змен-

шилася на 6873 тис. грн за рахунок збільшення збитків підприємства від звичайної діяльності.

Важливим є аналіз складу, структури, динаміки доходів та витрат підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки. Для проведення аналізу побудуємо таблицю 3.8.

Таблиця 3.8

Аналіз складу, структури, динаміки доходів та витрат ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Показник	Рядок Ф№2	2020-й рік		2021-й рік		2022-й рік		Відхилення 2021/2020			Відхилення 2022/2021:		
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %	темп зростання, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %	темп зростання, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ДОХОДИ		898315	100,00	905604	100,00	858109	100,00	7289	-	100,81	-47495	-	94,76
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	2000	886421	98,68	883719	97,58	845167	98,49	-2702	-1,09	99,70	-38552	0,91	95,64
Інші операційні доходи	2120	7911	0,88	8476	0,94	7779	0,91	565	0,06	107,14	-697	-0,03	91,78
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші фінансові доходи	2220	150	0,02	5001	0,55	420	0,05	4851	0,54	3334	-4581	-0,50	8,40
Інші доходи	2240	2728	0,30	7299	0,81	3658	0,43	4571	0,50	267,56	-3641	-0,38	50,12
Інший сукупний збиток до оподаткування	2450	1105	0,12	1109	0,12	1085	0,13	4	-0,001	100,36	-24	0,00	97,84

Значну частку доходу підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період складає чистий дохід від реалізації послуг. Інші операційні доходи, доходи від участі в капіталі та інші фінансові доходи займають в структурі менше 1%.

Говорячи про суму чистого доходу від реалізації послуг, то станом на 2020 рік він займав 98,68% у структурі доходів підприємства або 886421 тис. грн. У 2021 році відбулося зменшення частки чистого доходу як у структурі так і в абсолютному значенні. Дохід зменшився на 1,09 в.п, на 2702 тис. грн або на 0,30%. Вже у 2022 році відбулося суттєве скорочення доходу в абсолютному значенні на 38552 тис. грн. , при цьому в структурі частка збільшилася на 0,91 в.п, завдяки зменшенню частки інших операційних доходів та інших доходів в структурі доходу підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО».

Величина інших операційних доходів підприємства станом на 2020 рік становила 7911 тис. грн або 0,88% у структурі. У 2021 році відбулося збільшення на 0,06 в.п у частці структури доходів підприємства та на 565 тис. грн. Проте у 2022 році відбулося зменшення частки в структурі загальних доходів до 0,91% (на 0,03 в.п.) та на 697 тис. грн в абсолютному значенні.

Аналізуючи структуру видатків підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період, дійшли висновку, що фундаментальну частку в структурі займає собівартість наданих послуг, при цьому адміністративні витрати та інші операційні витрати займають меншу частку в структурі.

Величина собівартості наданих послуг станом на 2020 рік займала 97,32% або 923649 тис. грн в структурі видатків. У 2021 році спостерігаємо зменшення як абсолютного значення собівартості на 69902 тис. грн так і частки на 2,86%, в цілому відбулося зменшення на 7,57%. У 2022 році частка собівартості в структурі видатків зменшилася на 1,21 в.п, також в абсолютному значенні зменшилася на 48814 тис. грн або на 5,72%.

Сума адміністративних витрат підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період мала позитивну динаміку до росту як в абсолютному значенні так і у частці структури. Так у 2020 році величина адміністративних витрат становила 1,51% та 14290 тис. грн. Вже у 2021 році відбулося збільшення значення витрат на 2302 тис. грн та на 0,33 в.п. або на 16,11%. У 2022 році тенденція до зростання зберіглася і адміністративні витрати зросли ще на 3006 тис. грн або на 18,12% та на 0,43 в.п у частці структури.

Говорячи про суму інших операційних витрат, то за досліджуваний період їх величина дещо збільшилася. Так, на кінець 2020 року вони становили 0,74% в частці структури та 6987 тис. грн. Вже у 2021 році інші операційні витрати зросли на 2,13 в.п та на 18885 тис. грн або на 270,29% в порівнянні із 2020 роком. У 2022 році витрати дещо зменшилися в абсолютному значенні на 600 тис. грн або на 2,32%, при цьому у структурі зросли на 0,07 в.п.

Проаналізуємо динаміку доходів та витрат підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки за допомогою показників дослідження. Результати аналізу зобразимо у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Показник	2020-й рік, тис. грн	2021-й рік, тис. грн	2022-й рік, тис. грн	Відхилення 2021/2020		Відхилення 2022/2021	
				+, - тис.грн.	темп ро- сту, %	+, - тис.грн.	темп ро- сту, %
1. Доходи	898315	905604	858109	7289	100,81	-47495	94,76
2. Витрати	949093	903790	863126	-45303	95,23	-40664	95,50
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (п.1 - п.2)	-50778	1814	-5017	52592	2799,23	-6831	36,16
4. Середньорічна вартість активів	647452	695468	753606	48017	107,42	58138	108,36
5. Чистий дохід від ре- алізації (товарів, робіт, послуг)	886421	883719	845167	-2702	99,70	-38552	95,64

6. Рентабельність активів, % (п.3 : п.4)	-0,078	0,003	-0,007	0,081	3006,83	-0,009	39,18
7. Рентабельність продаж, % (п.3 : п.5)	-0,057	0,002	-0,006	0,059	2790,70	-0,008	34,58
8. Рентабельність витрат, % (п.3 : п.2)	-0,054	0,002	-0,006	0,056	2665,61	-0,008	34,53
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів (п.5 : п.1)	0,987	0,976	0,985	-0,011	98,89	0,009	100,93
10. Доходи на 1 грн. активів (п.1 : п.4)	1,387	1,302	1,139	-0,085	93,85	-0,163	87,45
11. Доходи на 1 грн. витрат (п.1 : п.2)	0,946	1,002	0,994	0,056	105,86	-0,008	99,22

Доходи ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» мають негативну динаміку до росту, крім 2021 роки, коли доходи зросли на 7289 тис. грн в порівнянні із 2020 роком. Вцілому за досліджуваний період доходи зменшилися на 40206 тис. грн або на 4,5%. Зменшення доходів є негативним явищем для підприємства. Витрати підприємства, аналогічно із доходами мають тенденцію до зменшення, що вцілому позитивно впливає на функціонування підприємства. З 2020 по 2022 рік витрати зменшилися на 85967 тис. грн або на 9,05%.

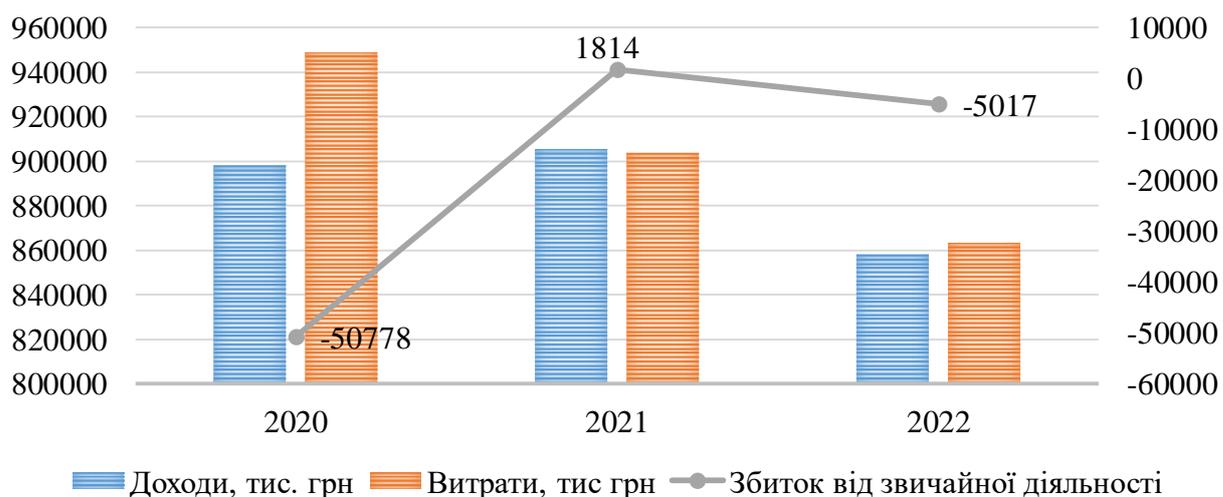

Рис. 3.14. Динаміка доходів та витрат, понесених збитків підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки, тис. грн

Нажаль, за досліджуваний період підприємство отримує збитки від звичайної діяльності, крім 2021 року, коли підприємство отримало прибуток у розмірі 1814 тис. грн. Позитивною рисою є те, що збитки підприємства мають позитивну динаміку до скорочення. Так їх сума з 2020 по 2022 рік зменшилася майже на 45761 тис. грн або на 90,11%. Протилежна ситуація із чистим доходом, фактично чисті збитки щороку зростають, так з 2020 по 2022 рік вони зросли на 41254 тис. грн. Отримання збитків підприємством головним чином пов'язано із формою власності та специфікою його роботи.

Досліджуючи величину середньорічної вартості активів підприємства, чітко прослідковується динаміка до збільшення їх вартості. Так з 2020 по 2022 рік вони збільшилися на 106154 тис. грн, або на 16,39%. Зростання середньорічної вартості активів є гарною рисою, якщо активи зростають за рахунок, наприклад, збільшення власного капіталу, але ріст суми активів підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» головним чином пов'язаний із зростанням боргових зобов'язань і дебіторської заборгованості, що є негативним явищем.

Рентабельність активів підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період має від'ємне значення та негативну динаміку до росту, крім 2021 року коли рентабельність склала – 0,003%. Низький рівень рентабельності активів підприємства свідчить про реальне знецінення їх вартості, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства. Говорячи про рентабельність продажів, то показник має від'ємне значення за досліджуваний період та тенденцію до зменшення, крім 2021 року. З 2020 по 2022 рік цей показник зменшився на 0,002%. Зменшення даного показника пов'язано із зменшенням чистого доходу та прибутку. Станом на 2022 рік рентабельність продажів склала – 0,059. Тобто це означає, що з всього обороту підприємства чистий прибуток складає лише 0,059%, що є характерним для комунальних підприємств. Рентабельність витрат підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» з 2020 по 2021 рік збільшила-

ся на 0,056 в.п., проте з 2021 по 2022 рік зменшилася на 0,008 в.п або на 65,47%.

Виручка від реалізації в 1 грн доходів підприємства прямо корелює до структури доходів. Так, з 2020 по 2021 рік цей показник зменшився на 0,011 грн або на 1,11% через зменшення чистого доходу підприємства, а з 2021 по 2022 рік показник зріс 0,009 грн або на 0,93%. Говорячи інакше майже 98% доходів підприємства складаються із виручки від реалізації послуг, що характерно для комунального підприємства, яке здійснює 1 тип діяльності і відповідного від цього отримує прибуток. При цьому варто розвивати надходження від інших типів доходів, щоб розподілити ризики, які можуть бути пов'язані із зменшенням, наприклад, ціни на надані послуги підприємством.

Доходи на 1 гривню активів для підприємства ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» мають тенденцію до зменшення. За 2020 рік склали 1,387 грн, при цьому у 2021 році доходи зменшилися на 0,085 грн або майже на 7%. У 2022 році відбулося чергове зниження на 0,163 грн або на 12,55%. Зменшення доходів 1 гривню активів пов'язано із одного боку зменшенням доходів підприємства, а з іншого зростанням вартості середньорічних активів. Доходи на 1 гривню витрат мають тенденцію до зростання, так з 2020 по 2021 рік доходи зросли на 0,056 грн або на 5,86%, але з 2021 по 2022 рік зменшилися на 0,008 грн або на 0,78%. Зростання даного показника за досліджуваний період пов'язано із поступовим зменшенням як доходів підприємства

ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» так і його витрат.

Висновки до розділу 3

За результатами аналізу фінансового стану ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» встановлено, що в цілому майновий стан підприємства за 2020 – 2022 роки знаходиться на незадовільному рівні. Аналізуючи активи підприємства за досліджуваний період, бачимо загальне зростання майна підприємства, що головним чином пов'язане із зростанням оборотних активів, а саме дебіторської заборгованості, що є негативним явищем для підприємства, так як попит на послуги не зростає, а сума дебіторська заборгованість збільшується, що свідчить про неефективне управління нею. Наявність «хворих» статей в пасиві балансу підприємства свідчить про незадовільну роботу підприємства.

ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» є фінансово нестійким, так як більшість розрахованих показників фінансової стійкості не відповідають нормативним значенням та трикомпонентний показник свідчить, про те, що підприємство перебуває у кризовому стані. По-друге, підприємство має неліквідний баланс та відчуває проблеми із платоспроможністю. Відновити платоспроможність підприємства майже не можливо, без докорінних змін у структурі його балансу.

Виявлено проблеми з платоспроможністю ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», відновити її швидко – протягом 6 місяців – не можливо. Доведено, що рівень платоспроможності підприємства напряму залежить від структури його активів і пасивів та безпосередньо визначає фінансову стійкість і прибутковість підприємства. Аналіз прибутку підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВА-ТЕПЛОЕНЕРГО» надав змогу зрозуміти, що за досліджуваний період підприємство генерує сукупні збитки, а валовий прибуток більшою мірою залежить від зміни ціни на послуги, що виробляє підприємство.

РОЗДІЛ 4

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

4.1. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах невизначеності

Раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства та попередня оцінка масштабів його кризового стану проводиться в рамках діагностики ймовірності банкрутства підприємства. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу.

Для більш поглибленого аналізу фінансового стану підприємства та прогнозування можливого банкрутства протягом досліджуваного періоду в роботі застосуємо основні моделі прогнозування банкрутства, що найбільш поширені у практичному використанні.

Так як фактично підприємство знаходиться в перед кризовому стані, варто провести діагностику банкрутства, для виявлення ознак кризового розвитку підприємства та оцінки масштабів проблеми. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами його аналізу. Розрахунок можливих моделей банкрутства для підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період проведемо у таблиці 4.1.

Розрахувавши модель банкрутства Е. Альтмана для підприємства за досліджуваний період, можна зробити наступні висновки, що ймовірність банкрутства для підприємства середня, так як отримані результати знаходяться в межах від 1,8 до 2,7, але отримані коефіцієнти мають негативну динаміку до росту та значення наближаються до – 1,8, що означає, що ймовір-

ність банкрутства для підприємства досить висока, що потребує негайних дій з боку його керівництва та вжиття заходів, для стабілізації його фінансового стану.

Таблиця 4.1

Розрахунок моделей та методів можливого банкрутства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Модель/метод	2020 рік	2021 рік	2022 рік
1. Модель Е. Альтмана	2,03	2,25	2,00
2. Модель Спрінгейта	0,789	1,11	1,00
3. Метод Сайфуліна та Кадикова	-0,11	4,0	-0,2
4. Модель Крамаренка	-0,59	0,01	-0,08

Модель Спрінгейта, свідчить про те, що у 2020 році ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» було потенційним банкрутом, але у 2021 – 2022 роках ситуація дещо покращилася. Знову ж таки, спостерігаємо тенденцію до зниження отриманого показника до рівня 1. Це може свідчити, що в недалекому майбутньому, підприємство знову стане потенційним банкрутом.

Досліджуючи можливе банкрутство підприємства за методом рейтингової оцінки фінансового стану підприємства Р.С. Сайфуліна та Г.Г. Кадикова, можемо стверджувати, що лише у 2021 році підприємство перебувало у задовільному стані, що пояснюється отриманням ним прибутку, а у 2020 та 2022 роках стан підприємства оцінюємо як незадовільний.

Згідно розширеної факторної моделі розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання Г.О. Крамаренка, підприємство перебуває у нестійкому фінансовому стані за досліджуваний період.

Можемо із впевненістю говорити про те, що підприємство ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за досліджуваний період – фінансово нестійке. Нормативні значення для показників платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності фінансово-економічної діяльності не виконуються.

Отримані результати по моделям банкрутства свідчать про те, що підприємство перебуває в передкризовому стані, але якщо не вживати відповідних заходів ситуація погіршиться і підприємство опиниться в кризовому стані. Такий стан підприємства є наслідком низки об'єктивних і суб'єктивних причин, а отже функціонування ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» не є самоокупним. Для вирішення цієї проблеми варто вживати заходів не тільки на рівні підприємства, а й на рівні всієї країни.

Отже, можливість втрати платоспроможності для ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» дуже висока, а відновити її протягом 6 місяців немає реальної можливості.

Здійснення підприємницької діяльності пов'язане з надходженням і витратами грошових коштів. Ступінь спроможності підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати платіжні зобов'язання залежить від збалансованості та синхронності його грошових потоків. Оцінка надходження та відтоку готівки, дає змогу підприємству визначити суму грошових коштів, які залишаються доступними для підприємства в будь-який момент для забезпечення його поточної платоспроможності.

У кризовий період головним завданням для будь-якого підприємства є адаптація до нових несприятливих умов господарювання й забезпечення його здатності виконувати свої зобов'язання у повному обсязі у відзначений термін. Це можливо досягти виключно через збалансування грошових потоків, дослідження яких надзвичайно важливе в процесі аналізу ліквідності й платоспроможності підприємства. Наявність достатнього обсягу коштів дозволить підприємству досягти економічного обороту, своєчасно погашати поточні зобов'язання та позики, інвестувати в розвиток та диверсифікацію бізнесу, що визначає його життєздатність у кризових умовах.

Для аналізу ефективності використання показників грошових потоків балансу використовується звіт про фінансові результати та дані аналітичного обліку грошових потоків підприємства. Аналіз ефективності використання

коштів проводиться з використанням коефіцієнтів грошових потоків, які показують достатність грошових коштів для здійснення діяльності: поточної (операційної), інвестиційної, фінансові (позики та позики). Розрахунки наведено в таблиці 4.2.

За досліджуваний період вагому частку грошових потоків підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» займають грошові потоки від операційної діяльності, потім грошові потоки від фінансової діяльності. Грошові потоки від інвестиційної діяльності відсутні, так як підприємство такий вид діяльності не здійснює (рис. 4.1).

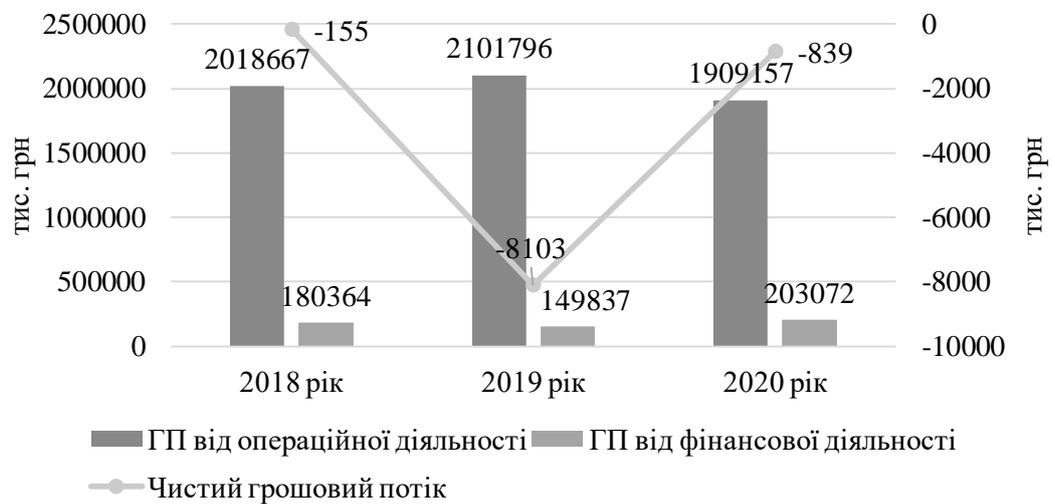

Рис. 4.1. Динаміка величини грошових потоків ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки, тис. грн

Досліджуючи більш детально величину ГП від операційної діяльності за аналізований період можна зазначити, що значення ГП постійно зменшується, окрім 2021 року, коли відбулося зростання показника на 83219 тис. грн або на 4,12% в порівнянні із попереднім періодом. В структурі ГП від операційної діяльності витрачання переважають надходження, відсоткове співвідношення приблизно 49%/51%. Найбільшу частину в надходженнях від операційної діяльності займають надходження від реалізації продукції та інші надходження.

Таблиця 4.2

Аналіз грошових потоків ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки

Показники	На поч. 2020-го року		На кін. 2020-го року		На кін. 2021-го року		На кін. 2022-го року		Зміна за початок 2020 - кінець 2020 року			Зміна за кінець 2020 - 2021 року			Зміна за кінець 2021-2022 року		
	тис. грн	%	Δ	%	Темп зр, %	Δ	%	Темп зр, %	Δ	%	Темп зр, %						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I. Грошові потоки від операційної діяльності	2164094	100,00	2020667	100,00	2101796	100,00	1909157	100,00	-145427	-	93,28	83129	-	104,12	-192639	-	90,83
Надходження, в т.ч.:	1072334	49,55	1000696	49,57	1047435	49,84	963942	50,49	-71638	0,02	93,32	46739	0,26	104,67	-83493	0,66	92,03
реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	669206	30,92	760966	37,70	937680	44,61	891543	46,70	91760	6,77	113,71	176714	6,92	123,22	-46137	2,08	95,08
повернення авансів інших податків і зборів	1577	0,07	4992	0,25	1406	0,07	12412	0,65	3415	0,17	316,55	-3586	-0,18	28,17	11006	0,58	882,79
інші надходження	401551	18,56	234738	11,63	108349	5,16	59987	3,14	-166813	-6,93	58,46	-126389	-6,47	46,16	-48362	-2,01	55,36
Витрачання, в т.ч.:	1091760	50,45	1017971	50,43	1054361	50,16	945215	49,51	-73789	-0,02	93,24	36390	-0,26	103,57	-109146	-0,66	89,65
постачальникам	969992	44,82	881185	43,65	903244	42,97	748315	39,20	-88807	-1,17	90,84	22059	-0,68	102,50	-154929	-3,78	82,85
оплата праці	53477	2,47	74060	3,67	78380	3,73	103398	5,42	20583	1,20	138,49	4320	0,06	105,83	25018	1,69	131,92
розрах. з податків та зборів	40955	1,89	36766	1,82	47295	2,25	64791	3,39	-4189	-0,07	89,77	10529	0,43	128,64	17496	1,14	136,99
інші витрачання	27336	1,26	25960	1,29	25442	1,21	28711	1,50	-1376	0,02	94,97	-518	-0,08	98,00	3269	0,29	112,85
ЧПІ від операц. діяльності	-19426	-	-17275	-	-6926	-	18727	-	2151	-	112,45	10349	-	40,09	25653	-	-270,39

Продовження таблиці 4.2

II. Грошові потоки від інвестиційної діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Надходження, в т. ч.:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
виручка від продажу довгострокових активів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
отримані відсотки, дивіденди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
інші надходження	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Витрачання, в т. ч.:	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
придб. об'єктів основних засобів і не матер. активів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
довгострокові фін. інвестиції	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
інші витрачання	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
ЧГП від інвест. діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
III. Грошові потоки від фінансової діяльності	117199	100,00	180364	100,00	149837	100,00	203072	100	63165	0,00	153,90	-30527	-	83,07	53235	0,00	135,53	
Надходження, в т. ч.:	65177	55,61	98742	54,75	74330	49,61	91753	45,18	33565	-0,87	151,50	-24412	-5,14	75,28	17423	-4,42	123,44	
Власного капіталу	4000	3,41	0	0,00	0	0,00	8000	3,94	-4000	-3,41	0,00	0	0,00	0,00	8000	3,94	0,00	
Отримання позик	61177	52,20	98742	54,75	74330	49,61	83753	41,24	37565	2,55	161,40	-24412	-5,14	75,28	9423	-8,36	112,68	
Інші надходження	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	
Витрачання, в т. ч.:	52022	44,39	81622	45,25	75507	50,39	111319	54,82	29600	0,87	156,90	-6115	5,14	92,51	35812	4,42	147,43	
Викуп власних акцій	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	
Погашення позик	50134	42,78	79699	44,19	71187	47,51	107498	52,94	29565	1,41	158,97	-8512	3,32	89,32	36311	5,43	151,01	
Сплата дивідендів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	
Витрач. на сплату відсотків	1888	1,61	1923	1,07	4320	2,88	3821	1,88	35	-0,54	101,85	2397	1,82	224,65	-499	-1,00	88,45	
Витрачання на сплату заборгов. з фінанс. оренди	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	
Інші платежі	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00	
ЧГП від фінанс. діяльності	13155	-	17120	-	-1177	-	-19566	-	3965	-	130,14	-18297	-	-	1454,55	-18389	-	6,02
Чистий грошов. потік (ЧГП)	-6271	-	-155	-	-8103	-	-839	-	6116	-	4045,81	-7948	-	1,91	7264	-	965,79	

Так сума надходжень від реалізації продукції за досліджуваний період має позитивну динаміку до росту як в абсолютному значенні так і у відсотковому відношенні в структурі ГП від операційної діяльності, крім 2022 року, коли відбулося зменшення надходжень від реалізації продукції на суму 46137 тис. грн або на 4,92%. Зменшення суми надходжень від реалізації продукції пов'язано із зменшенням доходу від тепlopостачання і постачання гарячої води та зменшенням фактичної кількості споживачів послуг в порівнянні із 2021 роком. Говорячи, про інші надходження, то їх величини мають негативну динаміку до росту і в досліджуваний період зменшуються як в абсолютному значенні, так і в частці структури ГП від операційної діяльності. З 2020 по 2022 рік, сума інших надходжень зменшилися на 341564 тис. грн та 15,41. Зменшення значення інших надходжень головним чином пов'язано із зменшенням сум цільового фінансування.

Для підприємства характерна тенденція до зменшення суми витрачань від операційної діяльності за досліджуваний період, крім 2021 року коли сума витрачань зросла на 36390 тис. грн і на 3,57% в порівнянні із 2020 роком. Вцілому, з 2020 по 2022 рік загальна сума витрачань від операційної діяльності зменшилася на 146545 тис. грн та на 0,94% в структурі. Основу витрачань від операційної діяльності складають витрачання постачальникам близько 43%. Даний показник має тенденцію до зниження, так з 2020 по 2021 рік зменшився на 221677 тис. грн та на 5,63% в структурі.

Так як сума витрачань від операційної діяльності переважає суму надходжень, отримуємо від'ємний ЧГП від операційної діяльності за досліджуваний період, крім 2022 роки, коли ЧГП становив – 18272 тис. грн. Відбувається скорочення як надходжень так і витрат від операційної діяльності, також за попередні роки ЧГП від операційної діяльності був від'ємний, тому незважаючи на позитивний ЧГП від ОД за 2022 рік, підприємство ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» функціонує неефективно, витрати перевищують доходи.

Величина грошових потоків від фінансової діяльності підприємства ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» в період з 2020 по 2022 рік має позитивну динаміку до росту, крім 2021 року коли сума грошових потоків від фінансової діяльності зменшилися на 30527 тис. грн або на 16,93%. Проте в загальному значення ГП збільшилося на 85873 тис. грн з 2020 по 2022 рік.

Досліджуючи структуру ГП від фінансової діяльності, варто зазначити, що сума надходжень переважала суму витрачань на фінансову діяльність і приблизне співвідношення становило 55%/45 у 2020 році. З 2021 по 2022 рік ситуація змінилася і величина витрачань почала переважати величину надходжень. Сума надходжень від фінансової діяльності в цілому складається із надходжень від отримання позик, які займають левову частку в структурі та власного капіталу. Величина надходжень від отримання позик мають позитивну динаміку до росту, винятком є 2021 рік коли вони зменшилися на 24412 тис. грн. Загалом із 2020 по 2022 рік ці надходження збільшилися на 22576 тис. грн, але в частці структури ГП від ФД відбулося зменшення на 10,96%. Надходження від власного капіталу не мають систематичного характеру і існували лише на початку 2020 року та наприкінці 2022 року, в сумах 4000 та 8000 тис. грн відповідно. Отримання надходжень від власного капіталу відбувається за рахунок отримання від Полтавської облради коштів на збільшення статутного капіталу.

Водночас витрачання коштів від фінансової діяльності мають позитивну динаміку до росту, при цьому у 2021 році відбулося їх зниження на 6115 тис. грн. З 2020 по 2022 витрачання зросли на 59297 тис. грн та на 10,43% в частці структури. Основу витрачань від фінансової діяльності складають витрачання на погашення позик та сплату відсотків. При цьому кількість отриманих коштів від позик менша ніж кількість коштів які доводиться повертати за цими позиками. В аналізованій період витрачання на погашення позик зросло на 57364 тис. грн та 10,16% в частці структури. Витрачання на сплату відсотків також мають позитивну динаміку до росту, зросли на 1933 тис. грн та на 0,27% в частці структури.

Загальна сума чистого грошового потоку від фінансової діяльності підприємства «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має негативну динаміку до росту та від’ємне значення у 2021 – 2022 роках. За досліджуваній період сума ГП зменшилася на 36686 тис грн, через суттєве переважання витрат від ФД над надходженнями.

Узагальнюючим показником є чистий грошовий потік, сума якого для підприємства «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має від’ємне значення за 2020-2022 роки. Це пов’язано з тим, що величина ЧГП від операційної діяльності не завжди була більшою ніж величина ЧГП від фінансової діяльності, або навпаки. Вцілому це означає, те що заплановані видатки підприємства потребують залучення зовнішнього фінансування, через дефіцит внутрішніх джерел фінансування, підприємство балансує на межі банкрутства.

Невід’ємною частиною аналізу грошових потоків є коефіцієнтний аналіз ефективності використання грошових коштів підприємства. Для цього розрахуємо й проаналізуємо динаміку основних показників оцінки руху грошових потоків (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Коефіцієнтний аналіз ефективності використання грошових коштів підприємства ПОКВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темп зр. 2021/ 2020	Темп зр. 2022/ 2021
1. Рентабельність залишку ГК (Ргк)	-4,07	0,09	-1,47	-2,27	-1594,63
2. Рентабельність витрачених ГК (Рвкг)	-0,0472	0,00070	-0,0057	-1,49	-820,82
3. Рентабельність отриманих ГК (Рогк)	-0,04639	0,00072	-0,00560	-1,54	-782,97
4. Рентабельність чистого грошового потоку (Рчгп)	-334,73	-0,10	-7,27	0,03	7412,91
5. Коефіцієнт достатності ЧГП (Кдчгп)	-0,22	-0,10	0,17	44,89	-179,05
6. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку (Клгп)	-0,0003	-0,014	-0,0016	5055,36	11,09
7. Коефіцієнт ефективності грошового потоку (Кегп)	0,9999	0,9928	0,9992	99,30	100,64
8. Рентабельність потоку по операційній діяльності	-3,0	-0,11	-0,33	3,82	283,87
9. Рентабельність потоку інвестиційної діяльності	-	-	-	-	-

Проаналізувавши, отримані результати, можна зробити висновок, що значення рентабельності залишку грошових коштів, має позитивну динаміку до росту ($-1,47 > -4,07$), хоча значення залишається від'ємним. За досліджуванний період величина цього коефіцієнту зменшилася на 2,6 %. Позитивним є явище до збільшення суми цього показника, що частково спостерігається на підприємстві ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО», при цьому від'ємне значення свідчить про наявні фінансові труднощі на підприємстві.

Говорячи про значення рентабельності витрачених та отриманих грошових коштів, то величина рентабельності витрачених коштів має негативну динаміку до росту, з 2021 по 2021 рік збільшилася на 0,04648%, проте з 2021 по 2022 рік зменшилася майже на 720%. Для підприємства це означає, що 0,005775 грн збитку припадає, на 1 грн коштів витрачених підприємством протягом звітного року, що не додає йому фінансової стабільності. Рентабельність отриманих ГК має схожу картину із витраченими ГК. Рентабельність ЧГП підприємства ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» має позитивну динаміку до росту з 2020 по 2022 рік збільшився майже на 328 грн, але по аналогії з попередніми коефіцієнтами має від'ємне значення. Підприємству потрібно підтримувати позитивну динаміку даного коефіцієнта та паралельно збільшувати суму ЧГП.

Досліджуючи значення коефіцієнта достатності ЧГП, спостерігаємо тенденцію до росту даного показника і станом на 2022 рік величина коефіцієнта мала позитивне значення. При цьому значення даного показника має бути більше 1, так як отримане значення менше 1, це означає, що у підприємства існують проблеми із погашанням фінансових витрат за рахунок ЧГП від ОД.

Величина коефіцієнта ліквідності та ефективності грошового потоку має негативну тенденцію до росту та становить менше одиниці. Значення коефіцієнта ліквідності зменшилося на 0,0013 грн/грн, а коефіцієнта ефективності на 0,0007 грн/грн. Для підприємства це означає те, що грошові потоки на підприємстві використовуються неефективно. Рентабельність потоку по операційній діяльності має негативне значення, але позитивну динаміку до

росту. З 2020 по 2022 рік коефіцієнт зріс 2,67%. Варто працювати над покращенням даного показника, так як зараз підприємство зазнає збитки від операційної діяльності.

Узагальнюючи вище викладений матеріал, можна зробити загальні висновки про грошові потоки підприємства ПОВВІТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020-2022 роки. Якість управління грошовим потоком підприємства за 2020 рік оцінюємо низько, так як сума ЧГП від операційної діяльності має від'ємне значення, при цьому величина ЧГП від фінансової діяльності має позитивне значення. Від'ємне значення ЧГП від операційної діяльності, пояснюється тим, що витрачання переважають надходження, а саме надходження від реалізації товарів, робіт чи послуг не покривають витрати постачальникам в повній мірі. Якість управління грошовими потоками за 2021 рік оцінюємо також низько, так як знову сума ЧГП від операційної діяльності мала від'ємне значення, проте варто додати те, що абсолютне значення ЧГП від ОД збільшилося, через те, що надходження зростали більшими темпами (23%) ніж витрачання (3,57%) в порівнянні із 2020 роком.

Величина ЧГП від фінансової діяльності за 2021 рік мала від'ємне значення, так як витрачання перевищували надходження. Вже у 2022 році якість управління грошовими потоками підприємства ПОВВІТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» можна оцінити високо, так як підприємство зуміло зменшити витрачання від операційної діяльності, але надходження також зменшилися, але це все рівно дозволило підприємству отримати позитивне значення ЧГП від ОД на кінець 2022 року. Витрачання та надходження від фінансової діяльності суттєво зросли в порівнянні з 2021 роком. Було отримано більше коштів від позик, при цьому витрачання на погашення позик також суттєво зросли. Як результат витрати переважали надходження і було отримано від'ємне значення ЧГП від ФД.

Якість управління підприємством буде знаходитися на прийнятному рівні лише в тому випадку, якщо буде мати позитивне значення рух грошових коштів від операційної діяльності та сукупний чистий рух грошових ко-

штів. Інакше кажучи, підприємство буде своєчасно отримувати оплату за реалізовану продукцію, виконані роботи, надані послуги від покупців і замовників, а також підприємство не буде відчувати дефіцит грошових коштів.

Високу якість управління грошовими потоками на підприємстві буде важко досягти, зважаючи на специфіку діяльності підприємства та умови в якому воно функціонує. Неможливість регулювання тарифів на свої послуги та несвоєчасне отримання коштів від споживачів залишаться основними проблемами, які не дозволять підвищувати якість управління ГП.

Отже, протягом аналізованих років спостерігається покращення стану руху грошових коштів досліджуваного підприємства, про що свідчить збільшення величини чистого грошового потоку. Тобто, відбувається оптимізація структури витрачань та надходжень грошових коштів підприємства, що свідчить про підвищення рівня ефективності видів діяльності підприємства. Також відбулося збільшення значень коефіцієнтів, які характеризують стан руху грошових коштів.

4.2. Заходи з фінансового оздоровлення підприємства в системі фінансового менеджменту підприємства

В Україні значна частина підприємств перебуває у кризовій чи напівкризовій ситуації. Тому фінансова стабілізація в цих умовах є надзвичайно важливою, яка пов'язана не тільки з конкурентоспроможністю на внутрішньому ринку, але і з економічною безпекою їх діяльності на відкритому світовому ринку. Швидкої фінансової стабілізації українських підприємств із серйозними обмеженнями державного бюджету, відсутністю необхідної кількості вільних кредитних ресурсів та недостатньо розвиненим страховим ринком України досягти неможливо, тому економічна реанімація підприємств повинна проводитися на наступних основних етапах:

- 1) усунення неплатоспроможності підприємства та відновлення його платоспроможності за поточними зобов'язаннями;

- 2) відновлення фінансової стійкості і фінансової безпеки підприємства;
- 3) зміна фінансової стратегії у напрямку пришвидшеного економічного розвитку[72].

Повна фінансова стабілізація досягається лише тоді, коли підприємства здійснює стабільне зниження вартості вкладеного капіталу та збільшення його ринкової вартості. Це завдання потребує прискорення темпів його економічного розвитку шляхом внесення необхідних змін у фінансову стратегію та використання інноваційних підходів до виробництва та продажу товарів, підвищення рівня їх знань. Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають відповідні механізми, які поділяються на оперативні, тактичні та стратегічні.

З цілями забезпечення платоспроможності підприємства в кризових умовах проводити заходи із запобігання банкрутства. При цьому заходи, які б вивели підприємство з кризи та пододало його мають бути:

- «привабливі» для інвесторів, необхідно, щоб їх інвестиції були захищені, коли вони впевнені в антикризовій програмі підприємства, вони нададуть їм;
- «привабливі» для керівництва та персоналу;
- здійснювати заходи щодо фінансового оздоровлення підприємства;
- встановлювати реалістичні цілі, які можна реалізувати;
- здійснювати рішення, які усували б кризову ситуацію;
- включають терміни, строки та фінансові витрати на подолання кризи [10].

Існують певні превентивні заходи та напрями, які допомагають підвищити ефективність діяльності суб'єктів господарювання та запобігти банкрутству підприємства.

1. Технологічні нововведення. Сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій мають найважливіший вплив на рівень та динаміку ефективності виробництва (послуг).

2. Рівень ефективності використання устаткування. Обладнання займає провідне місце в програмі підвищення ефективності виробництва, а також інших видів діяльності суб'єктів господарювання.

3. Ресурсозберігаючі технології. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності, якщо вирішуються проблеми збереження ресурсів, скорочення споживання матеріалів та споживання енергії продукції (послуг), раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів та джерел постачання.

4. Конкурентоспроможність продукції. Якість продукції та зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими факторами ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

5. Працівники. Основним джерелом і визначальним фактором підвищення ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, працівники.

6. Організація і система. Єдність робочої сили, раціональне делегування відповідальності, належні стандарти управління характеризують ефективність діяльності підприємства (установи), що забезпечує необхідну спеціалізацію та координацію процесів управління, а отже і більш високий рівень ефективності (продуктивності) будь-якого складного виробничого-господарської система.

7. Стиль управління, що поєднує професійну компетентність, ділову хватку та високу етику стосунків між людьми, впливає практично на всі сфери підприємства (організації).

Заходи технологічного відновлення пов'язані насамперед з модернізацією та оновленням виробничих фондів, вдосконаленням організації виробництва, автоматизацією та комп'ютеризацією підприємства, використанням нових матеріалів, альтернативних видів палива та енергії, розробкою нової продукції, підвищенням їх якості, пошуком та мобілізацією відновлення резервів у галузі виробництва.

Заходи реабілітації організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості управління, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, покращення виробничих відносин між членами робочої сили тощо.

Особливе місце в процесі санації займають заходи фінансово-економічного характеру, які відображають фінансові відносини, що виникають у процесі мобілізації та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства. Ці заходи спрямовані на підвищення якості планування, обліку, аналізу, контролю на підприємстві, бізнес-інженерних процесів, здійснення екологічного моніторингу, підвищення ефективності роботи відділу маркетингу, пошуку інвесторів, залучення фінансових ресурсів та їх ефективне використання, управління ліквідністю, платоспроможність, конкурентоспроможність.

Заходи гуманітарного оздоровлення включають: збереження робочих місць, освіту та навчання працівників. Класифікація реабілітаційних заходів – це справедлива винагорода за працю, використання резервів для підвищення продуктивності праці, реалізація творчого потенціалу персоналу для усунення кризи.

Дослідницька діяльність включає: аналіз господарської діяльності та фінансового стану підприємства, моніторинг зовнішнього середовища, розробка стратегій, концепцій та планів відновлення, оцінка запропонованих заходів, контроль за їх практичною реалізацією.

Впровадження плану санації через процеси постачання, виробництва, збуту – це застосовані заходи по відновленню. Тактичні заходи: відновлення ліквідності, платоспроможності, підвищення ефективності, поліпшення фінансового стану. Стратегічні заходи з санації включають розробку стратегії санації, оцінку екологічних змін, впровадження технологічних змін, технічне переоснащення підприємства, створення нової продукції, зміна та розширення ринків, вдосконалення системи управління, налагодження партнерських відносин з підрядниками.

Існує декілька етапів фінансової стабілізації, а саме: усунення неплатоспроможності; відновлення фінансової стійкості; зміна фінансової стратегії. На кожному із цих етапів відбувається певний механізм фінансової стабілізації. На першому етапі оперативний механізм, на другому тактичний і на третьому стратегічний механізм.

Забезпечення платоспроможності суб'єктів господарювання в умовах економічної кризи, спричиненої війною, є однією з головних проблем, яку потрібно вирішувати на рівні підприємства за активної підтримки та допомоги держави. При цьому коефіцієнти ліквідності та показники ліквідності балансу є індикаторами потенційної неплатоспроможності, тому їх аналіз використовується для виявлення ключових проблем та розробки комплексу антикризових заходів.

Підсумовуючи вище викладений матеріал, зазначимо, що ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» визначає пріоритетні напрями розвитку підприємства [38].

По-перше, це можливість забезпечення надійного та безперебійного теплопостачання споживачів. Даний напрямок реалізується через виконання ряду завдань: всебічному покращенню технічного стану теплових мереж, котелень та обладнання, проведення планових та капітальних ремонтів, впровадження інноваційних технологій і матеріалів під час виконання ремонтних робіт.

По-друге, це підвищення ефективності роботи підприємства. Досягти цього можливо, через зниження витрат у процесі виробництва та транспортування тепла до споживача, оптимізацію матеріально-технічного, фінансового і кадрового забезпечення.

По-третє, це постійне удосконалення управління підприємством. Напрямок реалізується завдяки використанню сучасних систем обміну даних та зв'язком, удосконалення системи нарахування заробітної плати, яка залежить від показників діяльності підприємства.

Проаналізувавши фінансовий стан підприємства сформовано рекомендації щодо підвищення рівня його платоспроможності:

- зниження витрат на використання паливно-енергетичних ресурсів, встановлення оптимальних режимів роботи комплексу технічних засобів і зниження рівня втрат теплової енергії в процесі її постачання;
- оптимізація матеріально-технічного, фінансового, кадрового забезпечення підприємства, розвиток автоматизованих систем управління та контролю за використанням ресурсів підприємства;
- підвищення рівня обліку реалізованої споживачам теплової енергії і покращення показників її оплати, підвищення кількості укладених договорів, удосконалення ведення підприємством претензійно-позовної роботи, зниження обсягу заборгованості споживачів.

Один із варіантів підвищення платоспроможності – збільшення грошових потоків, що, в свою чергу, збільшує абсолютну ліквідність. Це дозволяє підприємству взяти кредит в банку для фінансування його щоденних операцій. Збільшення грошових коштів може бути забезпечено продажем та здачею в оренду виробничих фондів.

Фінансовим керівникам для того, щоб забезпечити платоспроможний стан підприємства у кризових умовах необхідно, перш за все, вирішити дві основні проблеми: збалансувати рух коштів та зберігати прибутковість основного виду діяльності. Слід відзначити, що ці проблеми є тактичними та їх реалізація дозволить уникати кризової тенденції у короткостроковому періоді.

Для підтримки платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі потрібно ставити і вирішувати цілі стратегічної спрямованості. До таких цілей відносять: ефективне вкладення позичкових та власних засобів, зниження ризиків втрати платоспроможності в довгостроковому періоді.

Для збереження прибутковості у кризовий період необхідно в першу чергу, зберегти досягнуті обсяги реалізації, наступне, що потрібно зробити це прискорити оборотність активів, і наступним етапом є зниження заборгованості.

Висновки до розділу 4

Підприємство знаходиться на межі банкрутства, крім 2021 року коли відбулося незначне покращення його фінансових результатів. Підтвердженням скрутного фінансового становище підприємства є наявність хворих статей балансу – непокрита збитки, наявність сумнівних боргів, сума готівкових коштів менше 10% від суми оборотних активів, зростання величини дебіторської заборгованості відбувається швидкими темпами.

Основі проблеми підприємства, які були чітко окреслені – це нестача грошових коштів на підприємстві, проблеми із стягненням дебіторської заборгованості, від’ємна рентабельність власного капіталу і активів. Наявні проблеми підприємство не може вирішити самостійно, через неефективність механізму управління діяльністю комунальних підприємств України, в цілому їх збитковість є системною проблемою.

Доведено, що збалансування грошових потоків – основний напрям забезпечення платоспроможності підприємства в кризових умовах. При цьому контроль за структурою його активів і пасивів з точки зору забезпечення ліквідності балансу, відповідністю коефіцієнтів ліквідності нормативним значенням, моніторингу ознак потенційної неплатоспроможності з використанням моделей прогнозування банкрутства – необхідна передумова забезпечення ліквідності й платоспроможності підприємства в умовах кризи.

Обґрунтовано необхідність застосування комплексного підходу до забезпечення платоспроможності підприємства в кризових умовах. Заходи із підвищення платоспроможності підприємства повинні включати застосування більш жорсткої політики щодо дебіторів задля зменшення обсягів дебіторської заборгованості, зниження витрат на використання паливно-енергетичних ресурсів, встановлення оптимальних режимів роботи комплексу технічних засобів і зниження рівня втрат теплової енергії в процесі її постачання.

ВИСНОВКИ

У процесі написання випускної роботи було визначено теоретико-методичні засади аналізу ліквідності й платоспроможності підприємства. Охарактеризовано сутність цих категорій, котрі визначають здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі погашати свої боргові зобов'язання. Доведено ієрархічну залежність ліквідності активів, балансу, підприємства в цілому та його платоспроможності.

Обґрунтовано важливість оцінювання ліквідності й платоспроможності підприємства не лише для формування напрямів покращення його фінансового стану, а й для потреб зовнішніх контрагентів, діяльність яких пов'язана з цим суб'єктом господарювання (кредитних установ, підприємств-партнерів, державних органів, зовнішніх інвесторів). Встановлено, що для визначення рівня ліквідності та платоспроможності підприємства необхідно повністю використовувати сукупність існуючих методів їх аналізу на основі комплексного підходу.

Проведено оцінювання платоспроможності підприємства на матеріалах ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО». Проведені розрахунки свідчать про незадовільний стан ліквідності, платоспроможності підприємства. В цілому майновий стан ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» за 2020 – 2022 роки знаходиться на незадовільному рівні. Позиковий капітал перевищує власний і співвідношення власного капіталу до позикового – 34 на 66%, що є негативним явищем для підприємства. Для покращення наявної ситуації підприємству варто зменшити фінансування за рахунок позикового капіталу і нарощувати власний капітал.

Зростання майна ПOKBПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» головним чином пов'язане із зростанням оборотних активів, а саме дебіторської

заборгованості, що є негативним явищем для підприємства, так як попит на послуги не зростає, а сума дебіторська заборгованість збільшується, що свідчить про неефективне управління нею. При цьому співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості для ПОВПТГ «ПОЛТАВАТЕПЛОЕНЕРГО» знаходиться на незадовільному рівні. Кредиторська заборгованість перевищує дебіторську в досліджуваний період. Повне і своєчасне сплатення платежів від дебіторів є запорукою своєчасних розрахунків з кредиторами, але так як кожного року дебіторська заборгованість підприємства збільшується, частина заборгованості перетворюється в безнадійну, що ставить під загрозу можливість платоспроможності підприємства за своїми зобов'язаннями.

Для забезпечення платоспроможності підприємства було запропоновано певну кількість заходів, зокрема: пошук внутрішніх резервів для підвищення платоспроможності підприємства, оптимізація структура активів і капіталу, сукупність заходів щодо поліпшення якості та моніторингу основних напрямків фінансової діяльності, економія наявних ресурсів відповідно до співвідношення коштів, що зберігаються підприємством, та його поточних і майбутніх зобов'язань.